Нобэ Урысей Федерацэм и Къэрал махуэшхуэщ

ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№115 (22.773) ● 2014 гъэм мэкъуауэгъуэм (июным) и 12, махуэку ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Урысейм и Махуэм ирихьэлIэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIуэкIуэ Ю. А. цIыхухэм

ЗЭРЫЗАХУИГЪАЗЭР

Нобэ ди хэкум ис лъэпкъхэм ягъэлъапIэ къэралым и махуэшхуэр - Урысейм и Махуэр.

Ди Хэкум и гъащIэр куэдкIэ зыхъуэжа Iуэхухэр зыпыщIа а махуэшхуэр сыт щыгъуи щытынущ лъэпкъ зэкъуэтыныгъэм, ди къэралым и нобэмрэ пщэдеймрэ яхуэгъэза жэуаплыныгъэр, урысей къэралыгъуэм и хабзэхэр хэкур фIыуэ лъагъунымрэ абы и цIыху пэжу щытынымрэ зэрызыхэтщIэм я дамыгъэу.

Урысейм зэманым къыдэкIуа гугъуехьхэр тэмэму къызэринэкIащ икIи зыужьыныгъэ зэпIэзэрытым и гъуэгум тегушхуауэ теуващ. Ди къэралым дунейпсо утыкум щиIэ пщIэр зэи хуэмыдэжу лъагэщ, абы и экономикэ зэфIэкIымрэ цIыхухэм я псэукIэмрэ зэпымыууэ йофIакIуэ.

Дэ икъукIэ дрогушхуэ ди Хэкум, абы и тхыдэ гъуэзэджэм. Къэбэрдей-Балъкъэрым ис лъэпкъхэр илъэсищэ бжыгъэкIэрэ Урысей къэралыгъуэр зэтегъэувэным жыджэру хэтащ икIи «Урысейм игъащIэкIэ дригъусэнщ!» жаIэу ди адэжьхэм ятауэ щыта псалъэм зэрыхуэпэжыр IэджэрэкъагъэлъэгъуащЗыхуэбгъэдэн щымыIэ а фIыгъуэр дэри дыхуэсакъыу тхъумэн, Къэбэрдей-Балъкъэрым и нобэр, абы и къэкIуэнур дэ тщыщ дэтхэнэми и лэжьэкIэм, и граждан зэхэщIыкIым зэрелъытар сыт щыгъуи дигу идгъэлъын хуейщ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым исхэм махуэшхуэмкIэ сохъуэхъу, абыхэм узыншагъэ быдэ, мамырыгъэ, ефIэкIуэныгъэ яIэну си гуапэщ.

Ди тхыдэр дыхуэсакъыу дывгъэхъумэ

<u>Нобэ илъэс 20 ирокъу ди къэралым нэхъ иужькIэ къызэрагъэпэщауэ щыта и махуэшхуэр - Урысейм и Махуэр. Ар къызэрежьамрэ къызэрекIуэкIамрэ куэд тражыIыхьащ икIи тратхыхьащ. Абы къыхэкIыу сэ езы Урысей Федерацэр къызэрежьам и гугъу сщIыну сыхуейщ, сыту жыпIэмэ, иджырей Урысейм а илъэс 20-м кърииубыдэу къызэпича гъуэгум гугъуехьу хэлъар зыхуэдизыр, иджырей цивилизацэр щытепщэ щIыналъэр хъумэнымкIэ къэралым зэфIигъэкIар арыншауэ къыбгурыIуэну гугъущ.</u>

СССР-м хэт республикэхэм зыми IэщIэмылъ къэралу ягъэIуу щыщIадза, дуней псом къыщалъытэ Союзым и кIуэдыжыгъуэр щынэса 1990 гъэм Солженицин Александр итхауэ щытащ: «Нобэ ди деж гуащIэу щокIуэкI нэхъ къеэзэгъынкIэ хъуну къэрал ухуэкIэр, абы нэхъ псынщIэу дыхуэзышэфыну партыр е «фронтыр» зыхуэдэм теухуа псалъэмакъхэр. Ауэ дыкъызэфIэувэжын папщIэ къэрал ухуэкIэ тэмэм къэдгъуэту абы езэгъын конституцэ гуэри дуцIырхъкIэ зэфIэкIынукъым. Дэ революцэм дыхуэмыпабгъэмэ, къэралыр зэман пыухыкIам кърииубыдэу икIи хабзэ нэхъыфIхэр тфIэмыкIуэду зихъуэжурэ екIуэкIын хуейуэ аращ. Дэ къыхэтхын хуейщ адрейхэм емыщхь, ауэ ди деж нэхъ къыщезэгъ гъуэгур». А псалъэхэр абы щитхам щыгъуэ 1991 гъэм и шыщхьэуIу мазэм екIуэкIа икIи КПСС-м и тепщэныгъэр къуезыгъэлъхьэжа, СССР-р зэтезыкъутэжа зэрыхьзэрийхэр къэхъуным зы илъэс иIэжт.

Нобэм къэс а зэрыхьзэрийм къытхуихьахэр пыухыкIауэ зыми жиIэфакъым. Языныкъуэхэм къызэралъытэмкIэ, абы и щхьэусыгъуэу щытар тепщэныгъэр зыIэщIимыгъэкIыну хущIэкъу властми цIыхубэм ящыщу утыку илъэдахэми Конституцэм къигъэувхэм къемызэгъыу властыр къарукIэ бубыдыныр хабзэншагъэу зэрыщытыр икIи абы папщIэ законым тету жэуапым зэрырашалIэр къызэрамылъытарщ. Аращ нэхъ иужьыIуэкIэ Беловежскэ зэгурыIуэныгъэ зэращIылIэнри 1991 гъэм и дыгъэгъазэ мазэм СССР-р зэтекъутэжынри къыщежьар. Къэрал абрагъуэм и ужьыр Урысей Федерацэми ирагъэхуну хэтт политикэ мурадхэмрэ щхьэхуещагъэмрэ хущIэкъу къаруэ къэрал зэмылIэужьыгъуэхэм щыIэхэри дунейпсо, европэ зэгухьэныгъэ щхьэхуэхэри. Абыхэм къызэщIагъэуIуат лъэпкъ куэд щыпсэу Урысей Федерацэр зэтекъутэным хуэунэтIа лэжьыгъэшхуэ.

(КIэухыр 2 нэ нап.).

Щхьэхуитыныгъэм и махуэ

Мэкъуауэгъуэм и 12-р ди къэралым игъэлъапIэ махуэшхуэ нэхъыщхьэхэм ящыщщ - Урысейм и махуэщ. Урысейм и къэрал суверенитетым теухуа Декларацэр къыщащтам и махуэщ ар 2002 гъэ хъуху зэрыщытар. Къапщтэмэ, ди Хэкум игъэлъапIэ махуэшхуэхэм я нэхъ «щIалэщ» ар. 1990 гъэм мэкъуауэгъуэм и 12-м РСФСР-м и ЦIыхубэ депутатхэм я съездым къыщащтащ декларацэр, Урысейм и Конституцэмрэ и унафэхэмрэ нэхъыщхьэу зэрыщытыр къыщыгъэлъэгъуауэ.

А лъэхъэнэм ирихьэлIэу СССР-м и республикэ зыбжанэм я суверенитетым и унафэ къащтакIэт. Урысейм и къэралыгъуэр гъэбыдэнымкIэ мыхьэнэшхуэ зиIахэм ящыщщ абы щыгъуэм къэралым цIэщIэ зэригъуэтар - Урысей Федерацэ. Къапщтэмэ, мэкъуауэгъуэм и 12-м Урысейм игъуэта «махуэшхуэщIэм» къыдэкIуэу япэ Президенти иIэ хъуащ. А махуэм, ауэ 1991 гъэм къэралым и тхыдэм щыяпэ цIыхубэ хэхыныгъэхэр екIуэкIащ икIи Ельцин Борис щытекIуауэ щытащ. 1994 гъэм, Ельциным и унафэкIэ, мэкъуауэгъуэм и 12 махуэм къэрал мыхьэнэ иIэ хъуащ. ИужькIэ нэхъ кIэщIу еджэн папщIэ Щхьэхуитыныгъэм и махуэу ягъэпсат.

Тхыдэм къыхэщыж апхуэдэ Iуэхугъуэхэм япкъ иткIэ, гъэ къэс Москва и Ут Плъыжьым концерт ин щокIуэкI. Кремлым кърагъэблагъэ Къэрал саугъэтхэр зратыжынухэр. А махуэшхуэр щагъэлъапIэ къалэ, хэгъуэгу куэдым.

Дэфтэр нэхъыщхьэр къаIэрохьэж

Урысейм и махуэм ирихьэлIэу ныбжьыщIэ тIощIым дэфтэр нэхъыщхьэр - Урысей Федерацэм и паспортыр - Налшык къалэ администрацэм щратыжащ. Iэтауэ ирагъэкIуэкIа зэIущIэм хэтащ къалэ администрацэм и унафэщI **Къуэдзокъуэ Мухьэмэд**, Налшык къалэ и Ветеранхэм я советым и унафэщI **Абдуллаев Мустэфа**, Iэпхъуэшапхъуэхэм ядэлэжьэнымкIэ федеральнэ IуэхущIапIэм и Налшык къудамэм и унафэщI **Яковишинэ Иринэ**, «Урысей зэкъуэт» политикэ партым и щIыналъэ гъэзэщIакIуэ комитетым и унафэщI **Макаев Мулид**, Налшык къалэ администрацэм Физическэ щэнхабзэмрэ спортымкIэ и комитетым и унафэщI **Бузд Беслъэн** сымэ.

Паспорт иратыжащ Багировэ Миланэ, Бозий Алим, Боташев Артём, Дадашев Артём, Ержыб Албэч, Жанатаев Шамил, Жьанэ Астемыр, Заникоев Мурат, Къып Алинэ, Къуэдзокъуэ Къантемыр, Къущхьэунэ Азэмэт, Лыхь Ислъам, Марцалов Сослъэнбэч, Уваров Александр, Бжьахъуэ Еленэ, Хъусин Ахъмэт, Чудопал Дарье, Щоджэн Каринэ, Шыгъушэ Ахьмэд, Ивановэ Анастасие.

- Нобэрей махуэр фэркIэ телъыджэщ - Урысей Федерацэм и цIыхуу фызэрыщытым щыхьэт техъуэ тхылъ къыватащ. Гъуэгуанэшхуэ къыикIуащ ди къэралым, куэд игъэващ. ИтIани зихъумэжащ. БалигъыпIэ фиувэщи, а псор зэхэфщIыкIыу Хэкум гурэ псэкIэ фыхуэпэжын хуейщ. Хэкупсэу щытыныр, си гугъэмкIэ, дэтхэнэ цIыхуми и дежкIэ нэхъыщхьэщ. Зи Хэкур фIыуэ зылъагъурщ къэралым и цIыху нэс къызыхэкIыфынур. Догугъэ абы и щIыхьыр зыхъумэн фыхъуну! - псалъэ гуапэхэмкIэ ныбжьыщIэхэм захуигъэзащ Къуэдзокъуэ Мухьэмэд.

Абдуллаев Мустэфа фIыщIэ яхуищIащ зи бын щэн дахэ хэлъу зыгъасэ адэ-анэхэм. НыбжьыщIэхэм гъащIэм къащыхуэсэбэпын чэнджэщхэр яритащ.

- Къэралым и цIыху ухъуныр Iуэху цIыкIукъым. ЩIыхь пылъу уеджэн, улэжьэн, цIыхухэм уахэтын хуейщ. Фи пщэ къыдэхуэ къалэнхэр нэхъыбэ зэрыхъури зыщывмыгъэгъупщэ. Нобэ къыфIэрыхьа дэфтэрым пщIэ хуэфщI, - яжриIащ абы щIэблэм.

НыбжьыщIэхэмрэ абыхэм я адэ-анэхэмрэ жаIащ махуэр гукъинэж зэращыхъуар икIи зэIущIэр къызэзыгъэпэщахэм фIыщIэ хуащIащ.

ЗэIущIэр къызэIуахащ икIи зэхуащIыжащ УФ-мрэ КъБР-мрэ я гимнхэмкIэ.

ГУГЪУЭТ Заремэ.
Сурэтыр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал наградэхэр тыным и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и Указ

Узыншагъэр хъумэнымкIэ IэнатIэм зегъэужьыным къаруушхуэ зэрырахьэлIам, я IэщIагъэм зэрыхуэIэзэм, илъэс куэд лъандэрэ хьэлэлу зэрылажьэм папщIэ

цIэ лъапIэхэр яфIэщын:

<u>«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхь зиIэ и дохутыр» цIэр</u>

БищIо ХьэIишэт Iэуес и пхъум - Бахъсэн къалэ округым, Бахъсэн муниципальнэ районым я «Центральнэ район сымаджэщ» узыншагъэр хъумэнымкIэ къэрал бюджет IуэхущIапIэм и поликлиникэ къудамэ №1-м и психиатр-нарколог дохутырым

Нэзэр Лидэ СэIэдулэ и пхъум - Бахъсэн къалэ округым, Бахъсэн муниципальнэ районым я «Центральнэ район сымаджэщ» узыншагъэр хъумэнымкIэ къэрал бюджет IуэхущIапIэм и поликлиникэ къудамэ №2-м и терапевт участкэм и дохутырым-терапевтым

Осиповэ Верэ Владимир и пхъум - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Узыншагъэр хъумэнымрэ курортхэмкIэ и министерствэм и «Психоневрологие диспансер» узыншагъэр хъумэнымкIэ къэрал кIэзонэ IуэхущIапIэм и дохутыр нэхъыщхьэм сымаджэхэм еIэзэнымкIэ и къуэдзэм

Ефэнды Марие Къэралбий и пхъум - анестезиолог-реаниматолог дохутырым, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Узыншагъэр хъумэнымрэ курортхэмкIэ и министерствэм и «СПИД-мрэ уз зэрыцIалэхэмрэ къэмыгъэхъунымкIэ, абыхэм ебэнынымкIэ центр» узыншагъэр хъумэнымкIэ къэрал бюджет IуэхущIапIэм реанимацэмрэ терапиемкIэ и къудамэм и унафэщIым

Дзэгъэл Марат Мусэ и къуэм - хирург дохутырым, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Узыншагъэр хъумэнымрэ курортхэмкIэ и министерствэм и «Республикэ клиникэ сымаджэщ» узыншагъэр хъумэнымкIэ къэрал бюджет IуэхущIапIэм хирургиемкIэ и къудамэм и унафэщIым.

Пашевкин Олег Евгений и къуэм - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Узыншагъэр хъумэнымрэ курортхэмкIэ и министерствэм и «Наркологие диспансер» узыншагъэр хъумэнымкIэ къэрал бюджет IуэхущIапIэм и дохутыр нэхъыщхьэм

АфIэунэ Марат Анатолий и къуэм - офтальмолог дохутырым, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Узыншагъэр хъумэнымрэ курортхэмкIэ и министерствэм и «Республикэ клиникэ сымаджэщ» узыншагъэр хъумэнымкIэ къэрал бюджет IуэхущIапIэм нэм и микрохирургиемкIэ и къудамэм и унафэщIым,

<u>«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм узыншагъэр хъумэнымкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» цIэр</u>

Биттировэ Хьэлимэт Танук и пхъум - Налшык къалэм и «Медицинэ дэIэпыкъуэгъу псынщIэмкIэ станц» узыншагъэр хъумэнымкIэ къэрал бюджет IуэхущIапIэм и фельдшер нэхъыжьым.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIУЭКIУЭ Юрий

Налшык къалэ
2014 гъэм мэкъуауэгъуэм и 9-м
№130-УГ

Украинэм щыщ сабийуэ 500 къырагъэблагъэ

КъБР-м и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIуэкIуэ Юрий зэрыхуигъэувам тету Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм зыхуэфащэ Iуэхухэр зэфIигъэкIащ Украинэм и щIыналъэр зыбгынэн хуей хъуахэм я сабийуэ 500-м зегъэгъэпсэхуным хуэгъэзауэ. Абыхэм зыхуей хуэзэу икIи нэгузыужьу зэманыр ягъэкIуэн папщIэ республикэм и санаторэхэм, пансионатхэм, турбазэхэм, альплагерхэм зыхуеину псори къыщызэрагъэпэщащ. Апхуэдэу сабий нэхъ цIыкIухэм ящIыгъуну адэ-анэр зыщIэсыну пэшхэри хьэзырщ.

КъБР-м и Правительствэм и деж къыщызэрагъэпэщащ Украинэм щыщ сабийхэм я гъэмахуэ зыгъэпсэхугъуэр тэмэму егъэкIуэкIыныр зи пщэ иралъхьа оперативнэ штаб.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ

Аарон тхылъ етх

<u>Мы махуэхэм КъБР-м къэкIуауэ щохьэщIэ Израилым и Тель-Авив къалэм дэт университетым и профессор Аарон Яир, Кфар-Камэ щыпсэу ди лъэпкъэгъу щIалэхэу Нэпсо Рудинрэ Тхьэухъуэ Зухьеррэ.</u>

ЯИР куэд щIауэ йолэжь нэхъапэм лъэпкъхэм къыкIэлъызэрахьа лейр къэхутэным, абы зэхэзехуэн ищIа цIыхухэм я гъащIэ хъуар зригъэщIэным. Хэку зауэшхуэм и лъэхъэнэм ди къэралым щыIа журтхэм я натIэ хъуам теухуа тхылъ профессорым егъэхьэзыр, апхуэдэуи фильм трех. ЩIалэхэр япэ КъШР-м хыхьэ Беслъэней къуажэм щыIащ. Ахэр яхуэзащ журт сабийуэ адыгэ унагъуэхэм щапIа, адыгэу фIэкIа зыкъэзымылъытэж беслъэнейдэсхэм.

Блыщхьэм хьэщIэхэр еблэгъащ журт унагъуищ зауэ зэманым ди деж щызыгъэIа, Бахъсэн районым хыхьэ Ислъэмей къуажэм щыщ Балъкъыз ХьэфIыцIэрэ КIуакIурэ я унагъуэм. Ахэр хуэзащ ХьэфIыцIэрэ КIуакIурэ я къуэ, журт сабийхэм дапIа, иджыпсту зи ныбжьыр илъэс 80 ирикъу Балъкъыз Лолэ. Хъыбар гъэщIэгъуэн куэд къиIуэтэжащ Лолэ икIи дэлъху, шыпхъу пэлъытэу иIахэр щIэх-щIэхыурэ игу къызэрыкIыр жиIащ.

Профессорым и тхылъым хигъэхьэну куэд къыщищIащ а унагъуэми абы я гъунэгъухэм я дежи, апхуэдэуи и лъэпкъэгъухэр зэзышэлIа адыгэхэм ещхьу псэ къабзэ зиIэ, гуапагъэ мыкIуэщI зыхэлъ нэгъуэщI зы щIыпIи зэрыщримыхьэлIар жиIащ.

НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэ.

КъБР-м щыпсэухэмрэ хьэщIэхэмрэ гу зылъатапхъэ

Щэнхабзэм и илъэсым

Нобэ, Урысейм и Махуэм, КъБР-м ЩэнхабзэмкIэ и министерствэмрэ Налшык къалэм и администрацэмрэ фрагъэблагъэ Налшык паркым щыIэну цIыхубэ зэхыхьэшхуэм фыхэтыну. Аттракционхэм я къалэ цIыкIум нобэ «Си республикэ - си Урысей» махуэшхуэ концерт щатынущ республикэм и артист нэхъыфIхэм. Апхуэдэу «Урысейр псоми ди унэщ» псалъэхэм щIэту сабийхэм я сурэтхэр ягъэлъэгъуэнущ, цIыкIухэр асфальтым сурэт тещIыхьынымкIэ зэпеуэнущ.

Зэхыхьэм щыщIидзэнур сыхьэт 16-рщ.

Мы махуэхэм

Мэкъуауэгъуэм и 12, *махуэку*

♦**Урысей Федерацэм и Къэрал махуэшхуэщ.** 1990 гъэм Урысей Федерацэм и Къэрал суверенитетым и Декларацэр къащтащ.

♦**Киров, Сургут, Пермь, Уфа къалэхэм я махуэщ.**

♦1942 гъэм Зеикъуэ къуажэм (КъБАССР) къагъэIэпхъуат Ленинград хамэ къэралыбзэхэр щаджу дэт пединститутыр.

♦1945 гъэм Калинин М. И. Кремлым маршал Жуков Г. К. щритащ Совет Союзым и ЛIыхъужьым и ещанэ Дыщэ Вагъуэр.

♦1990 гъэм «Печатымрэ цIыхубэ хъыбарегъащIэ IэнатIэхэмрэ ятеухуауэ» Законыр СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм къищтащ. Абы цензурэр игъэкIуэдыжащ.

♦Драматург, АР-м и цIыхубэ артист, УФ-ми КъБР-ми щIыхь зиIэ я артист, Адыгэ Республикэм и Къэрал саугъэтым и лауреат **Чапай Мурат** къызэралъхурэ илъэс 75-рэ ирокъу.

<u>Дунейм и щытыкIэнур</u>

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ, пIалъэ-пIалъэкIэрэ уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градус 16 - 19, жэщым градус 13 - 15 щыхъунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 13, *мэрем*

♦1936 гъэм Къэбэрдей къэрал лъэпкъ драмэ театрыр къызэIуахащ.

♦Медицинэ щIэныгъэхэм я доктор, КъШКъУ-м и профессор **Даур Борис** и ныбжьыр илъэс 68-рэ ирокъу.

♦Искусствоведением и доктор, профессор, ЩIДАА-м и академик, Тыркумэн консерваторэм и унафэщIым и къуэдзэ **Абыкъуэ ФатIимэ** къыщалъхуа махуэщ.

♦Шэрджэс еджагъэшхуэ, ветеринар щIэныгъэхэм я доктор, профессор **Аргун МуIэед** и ныбжьыр илъэс 63-рэ ирокъу.

♦Экономикэ щIэныгъэхэм я доктор, АКъУ-м и профессор **ХъуакIуэ Заурбэч** и ныбжьыр илъэс 44-рэ ирокъу.

<u>Дунейм и щытыкIэнур</u>

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 17 - 22-рэ, жэщым градус 15 - 16 щыхъунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 14, *щэбэт*

♦**УФ-м Iэпхъуэшапхъуэ IуэхухэмкIэ и IэнатIэм и лэжьакIуэм и махуэщ**

♦**Лъы зытым и дунейпсо махуэщ**

♦1936 гъэм КъБАССР-м гъуазджэхэмкIэ и управленэр къызэрагъэпэщащ.

♦1940 гъэм франджы командующэ нэхъыщхьэ Вейган и унафэкIэ, зауэ хэмыту Париж нэмыцэ-фашистыдзэм иратащ.

♦Адыгей усакIуэ, драматург, егъэджакIуэ **ЛIыхэс Мухьдин** и ныбжьыр илъэс 59-рэ ирокъу.

♦Пауэрлифтинг спорт лIэужьыгъуэмкIэ дуней псом плIэнейрэ, Европэм щэнейрэ я чемпионкэ **Танокъуэ Екатеринэ** къыщалъхуа махуэщ.

♦Журналист, усакIуэ **Хьэщыкъуей Олег** и ныбжьыр илъэс 50 ирокъу.

♦Радиожурналист, усакIуэ **Аброкъуэ Беллэ** къыщалъхуа махуэщ.

<u>Дунейм и щытыкIэнур</u>

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 21 - 24-рэ, жэщым градус 15 - 19 щыхъунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 15, *тхьэмахуэ*

♦**Жьым и дунейпсо махуэщ**

♦**Медицинэм и лэжьакIуэм и махуэщ**

♦**Адэм и дунейпсо махуэщ**

♦1561 гъэм Идар Темрыкъуэ ипхъу Гуащэнэ (Марие) и дэлъху Думэныкъуэ, и шыпхъу Алътыншаш, абы и щхьэгъусэ Бекбулат, а тIум я къуэ Саин-Булат и гъусэу Москва нэсащ.

♦1862 гъэм Америкэм щыщ Гатлинг Ричард япэу пулемёт къигупсысащ.

♦СССР-м и унафэщIу щыта **Андропов Юрий** къызэралъхурэ илъэси 100 ирокъу.

♦Шэрджэс тхакIуэ **Туаршы Аслъэн** къызэралъхурэ илъэс 85-рэ ирокъу.

♦УэрэджыIакIуэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и артист **Пщыгъуэш Юрий** къызэралъхурэ илъэс 71-рэ ирокъу.

<u>Дунейм и щытыкIэнур</u>

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 22 - 25-рэ, жэщым градус 16 - 20 щыхъунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 16, *блыщхьэ*

♦1930 гъэм Волгоград (Сталинград) трактор заводыр лажьэу яутIыпщащ.

♦1963 гъэм Терешковэ Валентинэ «Восток-6» кхъухьым ису хьэршым лъэтащ.

♦Социалист Лэжьыгъэм и ЛIыхъужь **Хьэжмэт Хьэсэн** къызэралъхурэ илъэс 83-рэ ирокъу.

♦Мэкъумэш щIэныгъэхэм я доктор, КъБКъМУ-м и профессор **Къумахуэ Владимир** и ныбжьыр илъэс 74-рэ ирокъу.

<u>Дунейм и щытыкIэнур</u>

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 23 - 26-рэ, жэщым градус 16 - 21-рэ щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар **ЖЬЭКIЭМЫХЪУ Маринэщ.**

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Блэр бэгмэ, и гъуэм ихуэжыркъым.

Ди тхыдэр дыхуэсакъыу дывгъэхъумэ

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.).

А зэманым жылагъуэ-политикэ щытыкIэр къэралым зэпIэзэрыт щыщымыхъумкIэ, политикэ къарухэмрэ жылагъуэм и Iыхьэ пэрытымрэ зэкъуэгъэувэнымкIэ хэкIыпIэ лъэщ хъуащ цIыхубэм Iэ яIэту 1993 гъэм дыгъэгъазэм и 12-м Урысей Федерацэм и Конституцэр къызэраштар. Абы щыщIэгъэбыдащ урысей къэралыгъэм и нагъыщэ нэхъыщхьэхэр, цIыхумрэ къэралымрэ я зэхущытыкIэхэр, федеративнэ къэрал ухуэкIэр, къэрал властымрэ щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ властымрэ я къызэгъэпэщыкIэр, цIыхубэр зытелэжьэну иджырей идеологиер, экономикэм и къызэгъэпэщыкIэщIэр убзыхунымкIэ лъабжьэхэр, дунейпсо утыкум щыта зэгурыIуэныгъэхэр, дунейпсо хабзэу дэнэ щыпIи щызекIуэхэр къэралым къызэрилъытэр. Конституцэ мардэхэр я лъабжьэу зэтрагъэувэу щIадзащ къэралым и законодательствэр. Зэманым къигъэлъэгъуащ Конституцэм игъэIуа мурадхэр, фIыгъуэхэр, Iэмалхэр тэмэму зэрыщытыр. Ахэр ди цIыхубэм щIэгъэхъуэн нэс яхуэхъуащ гугъуехьхэр къызэранэкIынымкIэ, демократие зэхъуэкIыныгъэхэмрэ зыужьыныгъэ зэпIэзэрытымрэ я гъуэгум теувэнымкIэ.

1994 гъэм Президент Ельцин Борис къыдигъэкIа указымкIэ ягъэуващ къэралым и гуфIэгъуэ махуэщIэ - Урысейм щхьэхуитыныгъэм и махуэ (ар Урысейм и Махуэу щызэрахуэкIыжар 2002 гъэрщ).

Ди къэралым и къызэгъэпэщыкIэмрэ политикэ лъабжьэмрэ гъэбыдэнымкIэ, абы дуней псом щиIэ пщIэр къызэгъэлъытынымкIэ мыхьэнэшхуэ зиIа къыкIэлъыкIуэ лъэбакъуу уващ къэрал дамыгъэхэр законкIэ къызэращтар. 2000 гъэм и дыгъэгъазэм Федеральнэ конституцэ законхэм япкъ иткIэ официальнэу къащтащ Урысей Федерацэм и къэрал ныпыр, гербыр, гимныр. Иужьреитым тхыдэм къыдекIуэкI хабзэхэр щахъумащ: гербыр щыхьт зыфIэт бгъэуэ, гимныр СССР-м и гимным и музыкэм тету къагъэнащ.

Урысей Федерацэр къызэрызэрагъэпэщрэ блэкIа илъэс 20-м къриубыдэу экономикэм, зыхуэмэжыныгъэм, хэхыныгъэмкIэ хабзэхэм, суд, пенсэ Iуэхухэм, егъэджэныгъэм, узыншагъэр хъумэным, нэгъуэщI IэнатIэхэми зэхъуэкIыныгъэ куэд къыщыхъуащ. Абыхэм ящыщ арэзы укъэзыщIхэри мыгурыIуэгъуэхэри щыIэщ. Къапщтэмэ, нобэм къэс куэдым къагурыIуэркъым МВД-м щрагъэкIуэкIа зэхъуэкIыныгъэхэм я мыхьэнэр (псалъэм папщIэ, «милицэм» нэхърэ «полицэр» сыткIэ нэхъыфI е хабзэхъумэхэм я фащэр зэхъуэкIыным сыт хуэдэ ефIэкIуэныгъэхэр къыдэкIуа?). Къэралым ЗыхъумэжыныгъэмкIэ и министерствэм и гугъу пщIымэ, абы щрагъэкIуэкIа зэхъуэкIыныгъэхэм къарикIуахэр нобэм къэс яхузэхэхыжыркъым.

Апхуэдэ дыдэщ социальнэ IэнатIэм, егъэджэныгъэмрэ узыншагъэр хъумэнымрэ яхуэгъэзауэ щыта реформэхэри. Абыхэм къэрал ахъшэу трагъэкIуэдар егъэлеяуэ куэд мэхъу, ауэ сэбэпынагъыу къахьар мащIэ дыдэщ. Урысей Федерацэм и Президент Путин В. В. зэрыжиIамкIэ, егъэджэныгъэм и IэнатIэм нобэм къэс щрагъэкIуэкIа зэхъуэкIыныгъэхэм нэрылъагъуу ирагъэфIэкIуакъым цIыхухэм щIэныгъэ зэрырагъэгъуэт щIыкIэр. Абы и щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэр, Президентым къызэрилъытэмкIэ, егъэджэныгъэм ехьэлIа сыт хуэдэ реформэхэр ирамыгъэжьами, илъэс IэджэкIэ лъандэрэ лэжьакIуэхэр Iуэхум тегъэгушхуэн зэрыхуейр къызэрамылъытэрщ.

Узыншагъэр хъумэн IэнатIэм щекIуэкI Iуэхухэри абы къызэрыщхьэщыкIышхуэ щыIэкъым. 2012 гъэм цIыхухэм зэрахэупщIыхьам кърикIуахэм ятепщIыхьмэ, Урысейм щыпсэухэм я нэхъыбапIэр - процент 65-р сымаджэщхэмрэ поликлиникэхэмрэ я лэжьэкIэмкIэ арэзыкъым. Япэхэми хуэдэу, а IуэхущIапIэхэр зыхуей хуэзэу зэрахьэфыркъым, зыхуэфащэ Iэмэпсымэхэмрэ оборудованэмкIэ къызэрагъэпэщыфыркъым, къуажэхэм дохутырхэр яхурикъуркъым. Узыншагъэр хъумэным теухуа зэIущIэхэм ящыщ зым къэралым и Iэтащхьэм къыщыхигъэщащ медицинэм и лэжьакIуэхэм я зэфIэкIри, узыфэхэр зэхэгъэкIынымрэ гъэхъужынымкIэ технологиехэри, IэнатIэм и къызэгъэпэщыкIэри зэманым къигъэувхэм къызэрыкIэрыхур. Зэрыщыту къапщтэмэ, мы IэнатIэм щыIэ хэкIыпIэхэмрэ абы хухах мылъкумрэ нэсу зэгъэзэхуауэ, фейдэ пылъу къахуэгъэсэбэпыркъым.

Саенкэ Татьянэ

КъэралыгъуэщIэр щызэтедгъэувэ лъэхъэнэм дэ КъухьэпIэ къэралхэм Iуэху куэдым ехьэлIауэ щапхъэ къатетхыну дыхэтащ. Абыхэм дадэплъеину дызэрыхэмытар зы Iуэху закъуэкIэщ - Законым пщIэ хуэщIынырщ, къулыкъущIэ нэхъыщхьэ дыдэхэм я деж къыщегъэжьауэ къызэрыгуэкI дэтхэнэ зы цIыхуми и деж нэсу псоми законым и пащхьэ щахь жэуапыр зэхуэдэу щытынырщ.

Ауэ, сыт хуэдэ лъэпощхьэпохэмрэ гугъуехьхэмрэ щымыIами, Урысейм хузэфIэкIащ экономикэмрэ банк IэнатIэмрэ зэпIэзэрыту къэралым зэриунэтIыр къызэтригъэнэн, ахэри социальнэ IэнатIэри дуней псом финанс Iуэхухэр зэрыщызэIыхьам къиша гузэвэгъуэхэм ящихъумэн, пенсэхэр, бюджет IэнатIэм и лэжьакIуэхэм я улахуэхэр етыныр зэблимыгъэун, уеблэмэ, пенсэхэм хигъахъуэурэ иригъэкIуэкIын.

Унагъуэмрэ сабийхэмрэ защIэгъэкъуэнымкIэ яубзыхуа Iуэхухэм демографие щытыкIэр ирагъэфIэкIуащ, узыншагъэм и IэнатIэр къагъэщIэрэщIэжу зэрыхуежьам къыхэкIыу, лIэхэм я бжыгъэм нэрылъагъуу кIэрыхуащ, экономикэм зиужь зэпыту зэрекIуэкIым и фIыщIэкIэ лэжьапIэншэхэр нэхъ мащIэ хъуащ.

Урысей Федерацэм дунейпсо утыкум щиIэ пщIэм зэрыхэхъуари шэч къызытумыхьэжынщ. Ауэ иужьрей илъэс 20-м къадэкIуа ехъулIэныгъэ нэхъ ин дыдэхэм, сэ къызэрыслъытэмкIэ, ящыщщ Урысейм мамырыгъэмрэ зэпIэзэрытыныгъэмрэ зэрихъумэр, унагъуэм, лъэпкъхэм я хабзэ нэхъыфIхэр пхыгъэкIыным зэрытелажьэр, ди къэрал иным ис лъэпкъ псоми я щэнхабзэм зегъэужьыным гулъытэшхуэ зэрыхуищIыр.

Лъэпкъ щэнхабзэхэм я зэпыщIэныгъэхэмрэ зэдэлэжьэныгъэмрэ егъэфIэкIуэнымкIэ, урысей цIыхубэр зэкъуэгъэувэнымкIэ сэбэп мэхъу урысыбзэр. Адрей лъэпкъхэм я бзэхэм я мыхьэнэр зыкIи игъэмащIэркъым урысыбзэр лъэпкъ псоми я щэнхабзэмрэ я гупсысэхэмрэ зэпыщIэнымкIэ лъэмыжу зэрыщытым. Дунейпсо литературэм урысыбзэм и фIыщIэкIэ зэхъуэкIыныгъэ инхэр къыщыхъуащ. Аращ дэ дэзыгъэцIыхуар Айтматов Чингиз, Сулейменов Олжас, КIыщокъуэ Алим, Кулиев Къайсын, Къэшэж Иннэ, Зумакуловэ Танзиля, нэгъуэщI тхакIуэ, усакIуэ хьэлэмэт куэди.

Лъэпкъ Зэкъуэтхэм я Зэгухьэныгъэм Урысыбзэм и махуэ гъэувыным теухуауэ 2010 гъэм къыхалъхьар диIыгъащ икIи а махуэр Пушкин Александр къыщалъхуам - мэкъуауэгъуэм и 6-м техуэу игъэлъэпIащ. Зы илъэс дэкIри, 2011 гъэм мэкъуауэгъуэм и 6-м Урысей Федерацэм и Президентым къыдигъэкIа Указым къыщигъэлъэгъуащ: «Урысыбзэм и махуэ гъэувын икIи ар гъэ къэс мэкъуауэгъуэм и 6-м, урыс усакIуэ ин, иджырей урыс литературэбзэм и лъабжьэр зыгъэтIылъа Пушкин А. С. къыщалъхуа махуэм гъэлъэпIэн». А гуфIэгъуэ махуэр официальнэу зэрагъэувам къегъэлъагъуэ лъэпкъ куэду зэхэт урысей цIыхубэр зэрызэкъуэтыр, абыхэм я щэнхабзэмрэ дуней тетыкIэмрэ зэрефIакIуэр.

Мис апхуэдэщ илъэс тIощIым къриубыдэу къэткIуа гъуэгуанэм и лъэхъэнэ нэхъыщхьэхэр. Иджы, дызэрыт 2014 гъэр иухыным куэд къэнами, дяпэкIэ илъэсым къытхудэкIуэну фIыгъуэхэри мымащIэми, а илъэсри къэралым и тхыдэм хыхьэнущ ЩIымахуэ Олимп, Паралимп зэхьэзэхуэхэм ди спортсменхэм къыщахьа ехъулIэныгъэ гъуэззэджэхэмкIэ, Къырымымрэ Севастополь къалэмрэ езыхэм я жэрдэмкIэ Урысей Федерацэм щыщ зэрыхъужамкIэ.

А Iуэхур Урысейм и цIыхубэм дэрэжэгъуэшхуэ къащыхъуащ. Ауэ дунейм и къэрал куэдым къалъытащ абы езыхэм я шынагъуэншагъэр къызэпиуду икIи, ипэжыпIэкIэ жыпIэмэ, «зауэ щIыIэр» кърагъэжьэжыну яужь итщ. Мыбдеж къыщыгъэлъэгъуапхъэщ США-ри Европэм и къэралхэри Украинэм цIыхухэр зэрыщаукIым, зэрыщагъэсым, властыр залымыгъэкIэ зэрыщаубыдар абы и Конституцэми дунейпсо хабзэхэми къызэремызэгъым, неонацистхэм я щхьэр къызэраIэтыжым зэуэ хуэдэгу-хуэнэф зэрыхъуар. «КъухьэпIэм щыщ ди ныбжьэгъухэр» зэкъуэуващ, Украинэм щекIуэкI мыхъумыщIагъэхэмкIэ Урысейр ягъэкъуаншэ икIи ар зэрыдакъузэн Iэмалхэр махуэ къэс щIэуэ къагупсыс.

Ауэ, хэт сыт жимыIэми, нобэ Урысейм мыхьэнэ хэха иIэщ Еврaзие щIыналъэм и цивилизацэр зэкъуэгъэувэнымкIэ. Ар КъухьэпIэмрэ КъуэкIыпIэмрэ зэпызыщIэ лъэмыжу къэплъытэ хъунущ. Зы лъэныкъуэкIэ къапщтэмэ, Урысейм и гупэр Европэм хуэгъэзащ икIи абы щэнхабзэкIи, динкIи, пащтыхьыгъэм и къекIуэкIыкIамкIи быдэу пыщIащ. Апхуэдэу а зэпыщIэныгъэм и фIыщIэкIэ Урысейм КъухьэпIэм пэгъунэгъу щэнхабзэ щызэтеуващ (уигу къэбгъэкIыжыну ирикъунщ православнэ теологиер, литургиер, Достоевскэр, Чеховыр, Чайковскэр, Шостакович, нэгъуэщIхэри). Мыдрейуэ, Урысейм и щIыналъэм хеубыдэ Азием щыщу куэд икIи абыхэм зэкIэ цIыхуу исыр я бжыгъэкIэ мащIэщ. Апхуэдэу Урысейр быдэу япыщIащ икIи жыджэру ядолажьэ КъуэкIыпIэ къэрал зызыужьхэм ящыщ куэдым. Урысей «шыуан» абрагъуэм щэнхабзэ, бзэ, дин зэмылIэужьыгъуэхэр щызэхэпщащ. Мис ахэрщ Урысейм и къыхэщхьэхукIыныгъэ нэхъыщхьэхэр икIи ар нэхъри ефIэкIуэнымкIэ лъабжьэр. Ауэ а псоми къэрал абрагъуэр зехьэным хуэгъэзауэ гугъуехь пыухыкIахэри къадокIуэ.

БлэкIа лъэхъэнэм къэхъуа щыуагъэхэр аргуэру дымылэжьын папщIэ дэ ди тхыдэр дыхуэсакъыу тхъумэн хуейщ. БлэкIа зэманым къэхъуа щыуагъэхэр щыхьэт тохъуэ законыр къыщрамыдзэм, къэралым и пщIэр щыфIэкIуэдым деж езы къэралри хэкIуэдэжынкIэ зэрыхъунум. ИгъащIэ лъандэрэ апхуэдэ хабзэхэр цIыхухэм къадокIуэкI икIи ахэр дэ тщыщ дэтхэнэ зыми ищIэн хуейщ, Урысей Федерацэм лъэпкъ куэд хъу и цIыхубэу дыкъызэтенэну, ди къэралыр дгъэбыдэну икIи абы зэпымыууэ зедгъэужьыну дыхуеймэ.

САЕНКЭ Татьянэ,
КъБР-м и Парламентым и УнафэщIым и къуэдзэ.

Унафэ къэзыщтэхэм ящыщу Аруан щIыналъэ хэхакIуэ комиссэм хэт Семэн Мерэ Мацэ и пхъум и къалэнхэр щхьэщыхыным и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм и Унафэ

2014 гъэм мэкъуауэгъуэм и 2-м *Налшык къалэ №77/1-5*

«Урысей Федерацэм и цIыхухэм хэхыныгъэхэмкIэ я хуитыныгъэхэмрэ референдумым хэтынымкIэ яIэ хуитыныгъэмрэ къызэгъэпэщынымкIэ шэсыпIэ нэхъыщхьэхэм я IуэхукIэ» 2002 гъэм мэкъауэгъуэм и 12-м къащта Федеральнэ закон №67-ФЗ-м и 29-нэ статьям и пункт 6-м и «а» пункт къуэдзэм, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм и IуэхукIэ» 2003 гъэм мазаем и 18-м къащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №23-РЗ-м и 2-нэ статьям и «е» пунктым, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэ щIыналъэ комиссэхэм я IуэхукIэ» 2003 гъэм щIышылэм и 8-м къащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №1-РЗ-м и 4-нэ статьям и Iыхьэ 2-м и «а» пунктым япкъ иткIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм **унафэ ещI**:

1. Унафэ къэзыщтэхэм ящыщу Аруан щIыналъэ хэхакIуэ комиссэм хэт Семэн Мерэ Мацэ и пхъум, «Захуагъэ здэщыIэ Урысей» политикэ партым и щIыналъэ къудамэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм комиссэм хагъэхьэн папщIэ къигъэлъэгъуам и къалэнхэр щхьэщыхын езыр къызэрылъэIуам къыхэкIыу.

2. Аруан щIыналъэ хэхакIуэ комиссэм къыхэкIыжам и пIэкIэ хагъэхьэнум теухуауэ къыхалъхьэхэр къызэрыIахыр хэIущIыIу щIын.

3. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм и хъыбарегъащIэ тхыгъэр (мы унафэм щIыгъущ) къэщтэн.

4. Мы унафэр цIыхубэ хъыбарегъащIэ IуэхущIапIэхэм къытрегъэдзэн икIи Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм Интернетым щиIэ сайтым илъхьэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм и УнафэщI ДЖЭШ Вячеслав
Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм и Секретарь АТМУРЗАЕВЭ Иринэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм 2014 гъэм мэкъуауэгъуэм и 2-м къыдигъэкIа унафэ №77/1-5-мкIэ къищтащ

КъыхэкIыжам ипIэкIэ унафэ къэзыщтэхэм ящыщу Аруан щIыналъэ хэхакIуэ комиссэм хагъэхьэну кандидатурэм теухуауэ къыхалъхьэхэр къызэрыIахымкIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм и хъыбарегъащIэ

Унафэ къэзыщтэхэм ящыщу Аруан щIыналъэ хэхакIуэ комиссэм хэтым и полномочиехэр я пIалъэр нэмысу зэрыщхьэщахам къыхэкIыу, «Урысей Федерацэм и цIыхухэм хэхыныгъэхэмкIэ я хуитыныгъэхэмрэ референдумым хэтынымкIэ яIэ хуитыныгъэмрэ къызэгъэпэщынымкIэ шэсыпIэ нэхъыщхьэхэм я IуэхукIэ» Федеральнэ законым и 26-нэ статьям и пункт 6-м тету Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэм хэIущIыIу ещI унафэ къэзыщтэхэм ящыщу Аруан щIыналъэ хэхакIуэ комиссэм щIэуэ хагъэхьэнум и кандидатурэм теухуауэ къыхалъхьэхэр къызэрыIихыр.

Документхэр мы хъыбарегъащIэр къыщытрадзам щегъэжьауэ махуи 10-кIэ къыщыIах мы адресым: КъБР, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 27-нэ унэ, 151-нэ пэш. **Телефонхэр**: 40-64-96, 40-26-88.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ХэхакIуэ комиссэ

Экономикэ Политикэ
Махуэку
Кавказ Ищхъэрэ Жылагъуэ Iуэху

ЛЕОНОВ Алексей: Щхьэи ахъши ухуейщ

Иужь зэманым хьэршым дгъакIуэ Iэмэпсымэхэм ящыщ куэд къохуэх, МКС-мкIи зэгурыIуэжыркъым, уэгу жыжьэм зауэ щIыIэ къыщыхъеинкIэ шынагъуэ щыIэщ. ЩIым къыщыхъухэми хуэдэу, хьэршым щекIуэкIхэми уагъэгузавэ.

Сыт «щIехуэхыр» ди космонавтикэр? Сыт хуэдэ «хьэршыра» властыр щыпсэур? «Урысей» кхъухьым сыт ещIэн хуейр? А упщIэхэм, нэгъуэщIхэми жэуап ярет космонавт Леонов Алексей.

Накъыгъэм и 30-м абы и ныбжьыр илъэс 80 ирикъуащ.

- Алексей, ди космонавтикэм щIэщхъуэхэр куэдрэ къыщощI. Уэ дауэ уеплърэ, сыт къызыхэкIар «Протон»-р къехуэхыныр?

- Абы къегъэлъагъуэ ди космос IэнатIэм и Iуэхухэр зэрымыщIагъуэр. Гурэ псэкIэ Iуэхум ета еджагъэшхуэ, IэщIагъэлI гъуэзэджэхэм лъэныкъуэ зрагъэзащ. Мы зэманым абыхэм ящIэнур ящIэркъым, езыхэр зэзыхъуэкIынухэри къагъэнакъым... Мыр ракетэхэм я мызакъуэу, авиацэ IэнатIэми хужыпIэ хъунущ. Иджы йогупсыс кхъухьлъатэзехуэхэр нэгъуэщI къэралхэм кърашыным. Инженерхэм я деж щытыкIэр щынэхъ гугъужщ: иужь илъэситхум Урысейм авиацэ инженерхэр щагъэхьэзырыжыркъым - Москва щызэбграхуащ Жуковскэмрэ Гагариныmрэ я цIэхэр зезыхьэ Дзэ-хьэуа академиехэр, жыжьэрылъатэ транспорт авиацэм и кхъухьлъатэхэр зезыгъакIуэхэм я еджапIэ нэхъыщхьэу щызэхуащIыжащ. Мыр ящIэр ящIэжу ялэжь щIэпхъаджагъэу фIэкIа къысхуэлъытэнукъым.

- Иджыблагъэ вице-премьер Рогозин Дмитрий жиIащ Урысейм «къемыхыжу мазэм зыщигъэбыдэн хуейуэ»: 2030 гъэм ирихьэлIэу абы цIыху щыпсэу станц къыщызэрагъэпэщыну. Апхуэдэ лъэбакъуэшхуэм космонавтикэми космонавтхэми я пщIэр къиIэтыжыну пIэрэ?

- 2030 гъэ пщIондэ иджыри дыпсэун хуейщ. Мазэр, нэхъ жыжьэ дыIэбэнщи, Марсыр къэгъэIурыщIэным егугъуу щIадзэн папщIэ Правительствэм апхуэдэ унафэ къыдигъэкIыу ар зыхуеину мылъкухэмкIэ щIигъэбыдэн хуейщ. Сэ сахэтащ 1964 гъэм Министрхэм я Советымрэ партым и ЦК-мрэ къыдагъэкIа унафэм и ужькIэ Мазэр къэгъэIурыщIэным егъэщIылIауэ зыщIэддзауэ щыта программэм елэжьахэм. Абы щыубзыхуат псори: Мазэм утетIысхьэу укъытелъэтыкIыжыным нэсыху. Дэ Мазэм автомат Iэмэпсымэу 6 дгъэкIуащ. Ахэр я къалэнхэм хъарзынэу пэлъэщащ. АрщхьэкIэ цIыху гъэлъэтэным Iуэхур щынэсам Королёвыр псэужтэкъым. Адрейхэр хуейтэкъым апхуэдэ Iуэхушхуэм папщIэ жэуапыр я пщэ далъхьэну.

Ноби аращ: ахъшэ, Королёв хуэдэ конструктор икIи къызэгъэпэщакIуэ, щIэм тегушхуэфыну нэгъуэщI цIыхухэм дыхуейщ. ИтIанэщ Мазэм гъэлъэтэным утепсэлъыхь щыхъунур. Арыншамэ, кIэ имыIэу цIыхухэм яжепIэфынущ абы хъугъуэфIыгъуэхэр къызэрыщыщIэтхынум, инвесторхэр ешэлIэн зэрыхуейм. Ауэ зыри къикIынукъым, къэралыр мы Iуэхум яужь имыхьэу, Президентым зыхуэфащэ тхылъхэм Iэ тримыдзэу. Къэралым и Iэтащхьэр мазэ къэс IэштIымкIэ столIым теуэкIэ зыри къыдэхъулIэнукъым.

МКС-р дыбгынэнуи?

- 1975 гъэм «Союз-Аполлон» программэм тету уэгу жыжьэм зыщызэпащIащ СССР-мрэ США-мрэ я кхъухьхэм. Абы щыгъуэм лъэныкъуитIыр быдэу зэдэлажьэрт. Иджы щытыкIэм зихъуэжащ: Урысейм 2020 гъэм и ужькIэ МКС-м и лэжьыгъэм ахъшэ химылъхьэну, хуит къэхъу мылъкур хьэршым егъэщIылIа нэгъуэщI IэнатIэхэм игъэкIуэну жаIэ.

- МКС-р дыбгынэнуи?! ЖыпIэр сыт?! Абы иджыри куэдрэ лэжьэфынущ ди Iэмэпсымэу сыт хуэдиз щыIэ? Мы зэманым МКС-м модуль 14 щолажьэ: Урысейм ейуэ 5, америкэну 7, зы европей, зы япон. Иджыри ди зы модуль хьэзырщ, ауэ яутIыпщакъым. Космос станцыр псори щызэпэлъыта Iэмэпсымэшхуэщ. АтIэ дэ доллар меларди 8 зытедгъэкIуэда икIи хъарзынэу лажьэ МКС-м ауэ сытми дыкъыпыкIыну, къэралхэм зэращIылIа зэгурыIуэныгъэхэр ткъутэжыну, нэгъуэщI къэралхэм я еджагъэшхуэхэмрэ космонавтхэмрэ ди деж къэдмыгъэкIуэну ара? Хьэуэ, апхуэдэ къэхъункIэ Iэмал иIэкъым. А станцри щыIэхукIэ Урысейри хэту къэрал псори зэдэлэжьэнущ. Сэ уэ сынопсалъэ зи гъащIэ псор мы Iуэхум тезыухуа IэщIагъэлIым хуэдэу. Дэ дыщыуащ 2001 гъэм «Мир» станцыр щыщIедгъэлъэфам щыгъуэ. Ар иджыри, я нэхъ мащIэрамэ, илъэсищкIэ лэжьэфынут. Ауэ, къызыхэкIыр дымыщIэу, ди къулыкъущIэхэр абы щыгъуэм Америкэм едэIуащ.

- Уэ властым и партым къулыкъушхуэ щыпIыгъщ, арщхьэкIэ властым и цIыхуу ущыткъым, абы урижыIэщIэкъым. Тетыгъуэр мы зэманым зыIыгъ ди къулыкъущIэхэр цIыхухэр зыхуей-зыхуэфIхэр зыкIи къафIэмыIуэхуу езыхэм я «хьэрш» щхьэхуэм щыпсэууэ къыпщыхъуркъэ?

- КуэдкIэ абы ещхьщ. Псалъэм и хьэтыркIэ, сэ зэи зэхэсхакъым иджырей съездхэм мэкъумэш IэнатIэм теухуа Iуэху къыщаIэтауэ. Ар емыкIукъэ?! Дунейм щынэхъ ин икIи щынэхъ къулей дыдэ къэралым Мысырым кIэртIоф, Аргентинэм лы къыщыдощэху. Сэ сиIэщ Хэку зауэшхуэм хэта, армэм и генералу дзэм къыхэкIыжа ныбжьэгъу. Абы къызжиIэжащ: «Сыщызэуа щIыпIэхэм сыкIуащ - Смоленск къыщыщIэдзауэ Кёнигсберг нэсыху. Сыт слъэгъуар? Губгъуэхэр яутIыпщыжащ, Iэщи трактори плъагъуркъым. Псори щIы нэщIщ! Ауэрэ слъагъухэм зэуэ захъуэж: гъуэгухэри фIыщ, губгъуэхэр егугъуу зэрахьэ, комбайнхэм гъавэр кърахьэлIэж, дэнэкIи псори зыхуей щыхуагъазэ. Ар Белоруссиерщ. Калининград областым уносри, удзыжьхэм губгъуэхэр зэщIащтащ ущIагъанэу...»

- Урысейр хьэршым лъатэ кхъухьу къызыщыдгъэхъумэ, сыт хуэдэ винтхэрат щIэIуэнтIэн хуейр?

- Сэ Къэзахъстан Ищхъэрэм урысхэр къисшыжынут - езыхэм я деж щрепсэуж. Зэгуэр щIалэгъуалэр ягъэкIуауэ щытащ щIыщIэр къагъэIурыщIэну. Абы щыгъуэм мы Iуэхум трагъэкIуэда ахъшэр Урысейм и щIыналъэм халъхьэн хуеящ. ИтIанэ ди къуажэхэр зэIузэпэщу псэунут, псори щIэращIэу щытынут. Сыт хуэдиз мылъку дэ щIыщIэм тедгъэкIуэдар?! Иджы ар нэгъуэщI къэралым ейщ, ди деж щызекIуэ бюрократ хабзэхэм ди цIыхухэр къэкIуэжынри гугъу дыдэ ящI. Саратов областым сэ къэIэпхъуэжа унагъуэм сыщрихьэлIащ: лIым, абы и щхьэгъусэм, я къуитIым щIы гектар 18, гуэл IэрыщI, тракторхэр яIэщ. Псори тэмэм хуэдэщ. АрщхьэкIэ мэтхьэусыхэ: электрикхэм ет, сантехникхэм ет, экологхэм ет. Тхылъ къуатын папщIэ дэтхэнэми Iулъхьэ пIахынущ. А унагъуэр хуейщ Къэзахъстаным игъэзэжыну. ДэнэкIи щалъагъур цIыху зыдэмысыж къуажэхэрщ, зи щхьэгъубжэхэр пхъэбгъукIэ IуаукIэжа унэхэрщ. ЦIыхухэр хуиту ягъэбэуамэ, абыхэм Урысейр зыхуей хуагъэзэнут.

Дауи, дэ пащтыхьхэр щытепщэ къэралым дыщопсэу. СтIолым IэштIымкIэ теуамэ, унафэр ягъэзэщIэнщ, темыуамэ, загъэхъеинукъым. Псори поплъэ Президентым жиIэнум. КъулыкъущIэхэм зыгуэрхэр къыпхуащIэнущ Iулъхьэ ептмэ е къыпщышынэмэ. Мы зэманым Урысейм къулыкъущIэхэр СССР-у щытам нэхърэ щынэхъыбэщ, и цIыхухэр мелуани 100-кIэ щынэхъ мащIэми. Псори щIауфащ абыхэм я гудзакъэншагъэмрэ нэпсеягъэмрэ. Ахэр лэжьэну ирамыхулIэмэ, псори зэIыхьауэ екIуэкIынущ, космонавтикэри хэту.

КОЖЕМЯКИН Владимир.
«Аргументы и факты».

Дуней псом я кIуапIэ Iуащхьэмахуэ. *Сурэтыр* ГъукIакъуэ Iдар *трихащ.*

ПлIанэпэр зыгъэхьэзырар ШАЛ Мухьэмэдщ.

● Фэеплъ

Хэт блэкIар зэран зыхуэхъур?

Фашизмэм къедгъэлахэм я «фIыщIэр»

Накъыгъэр блэкIащ. Ар ди ТекIуэныгъэ Иным и махуэр зыхиубыдэ мазэ дахэ дыдэщ. Ауэ, гъэщIэгъуэнращи, илъэс къэс гъатхэкIэр къызэрысу языныкъуэ къэралхэм зыри зыхуэмей IэуэлъауэкъыщаIэт. Абыхэм зэран яхуэхъуу къыщIокI урысхэр. Нэхъ щхьэтечу жыпIэмэ, абыхэм я фэеплъ гъэжахэр.

Пэжщ, дэни щыапхуэдэкъым, языныкъуэ къэралхэм пщIэшхуэ къыщыхуащI фашизмэм къыIэщIэзыгъэкIа совет зауэлIхэм.

Хэт и гугъэнт?

Уи фIэщ пщIыну гугъущ, арщхьэкIэ дэ ди къуэшу къэтлъытэу щыта болгархэр щэнейрэ яужь итащ совет зауэлIым и фэеплъу Пловдив дэтыр . Мис а уэрэд дахэ дыдэ зыхуауса «Алёшэ», пIалъэ кIыхькIэ къалэм гимн папщIэу иIар. ЖытIэнщи, псори зи лажьэр властхэрщ, «Алёшэ» езым и бийуэ зыгъэува, къалэм и Iэтащхьэ Гырневски Спасщ. Абы цIыхубэм хуадакъым езыхэм фIыуэ ялъагъу фэеплъыр ирахыу.

Езыхэм я деж

УIэгъэ хъуа сэлэт Масалов Николай нэмыцэ хъыджэбз цIыкIу къызэрыригъэлам зыми шэч къытрихьэртэкъым - урысхэми нэмыцэхэми. Ауэ мафIэм къыхиха сабийм и цIэ-унэцIэр ягъэбелджылыну щыхуежьэм апхуэдэ Iуэху минхэр Берлин къыщыхъуауэ къыщIэкIащ. Скульптор Вучетич Евгений хъыджэбз цIыкIум и теплъэр трищIыкIащ илъэси 3 зи ныбжь Котиковэ Светланэ, иужькIэ актрисэ хъуам.

Я бий нэхъыщхьэр

Мы зэманым Украинэм бий нэхъыщхьэу къыщабж урыс зауэлIхэм я фэеплъхэр. Иджыкъым ар къыщежьар. 2009 гъэм Стрый къалэм щакъутащ сэлэт-щхьэхуитщIыжакIуэм и фэеплъыр. Абы щыгъуэм зэхафыщIащ ди зауэлI хэкIуэдахэм я къуэшыкхъэри. Мы гъэм и мазаем Броды къалэм щакъутащ Кутузов Михаил и бюстри.

Украин мелуани 9 хэкIуэдащ Хэку зауэшхуэм. Абыхэм ящыщу мелуани 4,4-р цIыху мамырт.

ФIыри Iейри

Польшэм щыгуитIщхьитIщ. Мыбы фэеплъхэм зэращыхущытыр зэтехуэркъым.

Фэеплъхэр зэтезыкъутэхэр щыIэщ. Апхуэдэхэр яубыд икIи судым ирашалIэ. Уеблэмэ Польшэм и властхэм я гуапэ мэхъу хуит къэзыщIыжа зауэлIхэм фэеплъхэр зэрыхуагъэувыр. Псалъэм и хьэтыркIэ, щIыпIэ властхэм я IизынкIэ 2010 гъэм Градзановэ щIыпIэ цIыкIум щагъэуващ 1944 гъэм дыгъэгъазэм и 31-м хэкIуэда совет партизан-тIасхъэщIэх Морозовэ Аннэ и фэеплъ.

Ящыгъупщэнукъым

Инджылызым иIыгъа, иджы хамэ унафэ щIэмыт Израиль къэралым щыщ Нетание къалэм 2012 гъэм совет зауэлIхэм я фэеплъ къыщызэIуахащ. Абы щыгъуэм а зэманым Израилым и президенту щыта Перес Шимон жиIащ: «Урысейм цIыхубэр кърigъэлащ. Мы сыныр лIыхъужыгъэм и фэеплъ къудейкъым, ар ди гугъапIэхэм я гъуазэщ. Урысейрщ а зауэм къыщахьа текIуэныгъэм нэхъ хэлъхьэныгъэшхуэ дыдэ хуэзыщIар».

Нэхъ зыщегугъу дыдэр

Совет сэлэтым и фэеплъыр нэхъ щелIалIэу икIи екIуу щызэрахьэ къэралщ Австриер. «Сталин» псалъэри тету а сыным тетхар пщэддджыжь къэс цIу хъухукIэ ялъэщI. Лэжьыгъэр ягъэзащIэ Венэ и муниципалитетым и хьэкъкIэ. Фэеплъыр 1945 гъэм шыщхьэуIум и 19-м къызэIуахащ. «Урысхэм щхьэусыгъуэ псори яIэт лъыщIэжакIуэ къытхуэкIуэну, ауэ ахэр къытхуэкIуащ ди ныбжьэгъухэм хуэдэу», - ятхащ Венэ къыщыдэкI газетхэм я зэманым.

«Аргументы и факты».

УЗЫНШАГЪЭ

Мэкъуауэгъуэм и 15-р Медицинэм и лэжьакIуэм и махуэщ

ФIыщIэрэ щытхъурэ зыхуэфащэхэр

Медицинэм и лэжьакIуэм и махуэр ди къэралым илъэс 30-м щIигъуауэ щагъэлъапIэ мэкъуауэгъуэм и ещанэ тхьэмахуэ махуэм. Ар цIыхухэм я узыншагъэр, гъащIэр хъумэн IэнатIэм пэрытхэм я махуэшхуэщ. ЩыIэу къыщIэкIынкъым зэгуэр абыхэм я дэIэпыкъуныгъэм хуэныкъуэ мыхъуа зы цIыхуи.

Дэтхэнэ зы IэщIагъэми ди гъащIэм мыхьэнэшхуэ щиIэщ, ауэ медицинэм ейр къыпхуэмылъытэным хуэдэщ, абы пылъ жэуаплыныгъэри куэдкIэ нэхъ инщ, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ а унэтIыныгъэм и лэжьакIуэхэм цIыхум нэхъ лъапIэ дыдэу иIэр - и узыншагъэр, и гъащIэр дзыхь хуащI. Абы къыхэкIыу а IэнатIэм пэрытхэм я Iэзагъэм, щIэныгъэм хагъахъуэ зэпыту екIуэкIын хуейщ, медицинэм щIэуэ къыхыхьэ Iэмал псори я лэжьыгъэм нэсу къыщагъэсэбэпыфын хуэдэу. Дэтхэнэ зы унэтIыныгъэми хуэдэу, медицинэми зэхъуэкIыныгъэхэр къыхыхьащ, псынщIэу зызыхъуэж зэманым къыздихьащ узыфэр и чэзум икIи щыуагъэншэу къэпхутэнымкIэ сэбэпышхуэ хъу IэмэпсымэщIэ куэд. Апхуэдэу щытми, сымаджэм и дежкIэ нэхъыщхьэр къеIэзэ дохутырым и гу щабагъырщ, псэ къабзагъырщ, и гущIэгъурщ, и зэхэщIыкIырщ, и псалъэ гуапэхэрщ. Мис ахэр псори зэуIуу хэлъын хуейщ медицинэм и лэжьакIуэ нэсым.

Узыншагъэр хъумэн IэнатIэр иджы къэрал политикэм щагъэнэхъапэхэм ящыщщ. Ди республикэр къэтщтэнщи, иужьрей илъэсхэм а IэнатIэм зэхъуэкIыныгъэфIхэр къыщыхъуащ. Медицинэ IуэхущIапIэщIэхэр яухуащ, куэд зэрагъэпэщыжащ, ахэр иджырей IэмэпсымэхэмкIэ къызэрагъэпэщ, щIэныгъэ куу зыбгъэдэлъ IэщIагъэлIхэр гъэхьэзырынми гулъытэ хуащI.

Апхуэдэ Iуэху бгъэдыхьэкIэм, дауи, къегъэлъагъуэ цIыхухэм узыншагъэ быдэ яIэу псэуным хуэунэтIа лэжьыгъэ купщIафIэ егъэкIуэкIыныр къэрал политикэм япэ щрагъэщхэм зэрыщыщыр.

Медицинэм и лэжьакIуэ псоми я махуэшхуэмкIэ дохъуэхъу. ЕхъулIэныгъэ, узыншагъэ быдэ яIэу, фIыщIэмрэ щытхъумрэ щымыщIэу, цIыхухэр къахуэарэзыуэ, я лэжьыгъэм и хъер ялъагъуу я IэнатIэ мытыншыр ирахьэкIыну ди гуапэщ.

ХЬЭТУ Барэсбий.

Iуэхущ IапIэщIэхэр къызэIуах

Лэскэн районым хыхьэ Лэскэн ЕтIуанэ, Хьэтуей жылэхэм мы махуэхэм къыщызэIуахащ щIэуэ яухуа фельдшер-акушер IуэхущIапIэхэр. Абыхэм цIыху 6595-м я узыншагъэм щыкIэлъыплъынущ.

КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ Марьяш Иринэ къызэрыхигъэщамкIэ, фельдшер-акушер IуэхущIапIэхэр яухуащ «Къуажэхэм я социальнэ зыужьыныгъэ» федеральнэ программэм ипкъ иткIэ икIи ар ягъэзэщIащ республикэм и Iэтащхьэм и нэIэм щIэту. Къэбэрдей-Балъкъэрым къыпэщытщ къуажэдэсхэм я узыншагъэр егъэфIэкIуэжыным, узыфэр хэмытIасэу къэхутэным хуэунэтIауэ лажьэ фельдшер-акушер IуэхущIапIэхэр адэкIи зэгъэпэщыжыныр.

КъБР-м Узыншагъэр хъумэнымкIэ и пресс-IуэхущIапIэ.

Сурэтхэр **Толгуров Камал** *трихащ.*

БИЦУ Юлие: Сымаджэм и фIэщхъуныгъэр «хущхъуэфI» дыдэщ

Терезэ-анэ, Айболит-дохутыр... А цIэхэр куэдрэ жаIэ МВД-м и сымаджэщым и невролог, категорие нэхъыщхьэ зиIэ дохутыр Бицу Юлие Мурат и пхъум хуэгъэзауэ. Абы къегъэлъагъуэ ар зыпэрыт IэнатIэм фIыуэ хэзыщIыкI лэжьакIуэу, гуапагъэмрэ гумащIагъэмрэ къызэбэкI, хузэфIэкIымкIэ дэтхэнэми дэIэпыкъуэгъу хуэхъуну хьэзыр бзылъхугъэ телъыджэу зэрыщытыр. Езы Юлие зэрыжиIэмкIэ, фIы гуэр хэлъу цIыхухэм къыдалъагъумэ, щытхъу къыхужаIэмэ, псом япэрауэ, а фIыщIэр зейр и адэ-анэрщ.

Псыпэр къыщежьэр

Аушыджэр дэса Бицухэ Муратрэ Гуащэгъагърэ я унагъуэр жылэм пщIэ зыщыхуащIхэм ящыщт. Хабзэмрэ нэмысымрэ зи жьэгу пащхьэм щытепщэ унагъуэм сабии 10 къихъуат: хъыджэбзищрэ щIалиблрэ. АрщхьэкIэ гъащIэ зиIэр сабииблырт, зы хъыджэбзымрэ щIалитIымрэ пасэу дунейм ехыжащ. Унагъуэм я тхьэмадэр Iэщ дохутыру лажьэрт. Зыпэрыт Iуэхум фIыуэ зэрыхищIыкIым къыдэкIуэу, абы и цIэр игъэIуат макъ дахэ иIэу, адыгэ уэрэдыжьхэр екIуу игъэзащIэу зэрыщытами. Зэхуэмыфащэ зэрихьэлIэжыркъым, жыхуаIэращи, зэщхьэгъусэхэм творческэ зэчий ябгъэдэлът. Гуащэгъагъи уэрэдусу, пшынауэ Iэзэу щытащ. Къэбэрдей-Балъкъэр радиом бзылъхугъэхэм папщIэ иригъэкIуэкI «Iэдииху» нэтыныр иригъэкIуэкIыу щытащ. Радиожурналыр къызэIузыхар, япэ абы зи гугъу щащIа цIыхубзыр Бицу Гуащэгъагъщ.

- ЦIыху цIэрыIуэ куэд щыхьэщIащ ди унэм. КъардэнгъущI Зырамыку си адэм и ныбжьэгъу пэжу щытащ, - жеIэ Юлие. - Ар куэдрэ ди деж накIуэурэ си адэм жиIэ уэрэдыжьхэр иригъэтхыжу щытащ. Нобэ хуэдэу си нэгум щIэтщ ди пщIантIэм дэт жыгеишхуэм и лъабжьэм ахэр зэрыщIэсар.

Апхуэдэ унагъуэм щапIа сабийхэм литературэр, макъамэр кууэ зыхащIэу къэхъуащ. Абыхэм яхэтщ ахэр IэщIагъэ зыхуэхъуахэр, нэгъуэщI IэнатIэ пэрытхэри литературэри макъамэри я Iэпэгъуу къогъуэгурыкIуэ.

- Си IэщIагъэкIэ литературэми макъамэми сапэжыжьэми, тIуми икъукIэ сыдахьэх, - къыпещэ и псалъэм Юлие. – Си дэлъхухэм ящыщу Юрэ музыкантщ, абы нотэхэр сигъэщIауэ, макъамэ Iэмэпсымэм зыгуэрхэр къысхуогъэкI. Толэ усакIуэщ, ар литературэм нэхъ дихьэхыу щытти, сызэджэнухэмкIэ чэнджэщ къызитырт, иужькIэ а тхыгъэхэм хэт лIыхъужьхэм зэгъусэу датепсэлъыхьыжырт. 9-нэ классыращ хамэ къэрал литературэр дджын щыщIэддзар. Абы щыгъуэм а тхыгъэхэм ящыщ куэдым сэ щыгъуазэ зыхуэсщIат Толэ и фIыгъэкIэ. ЖыпIэнурамэ, лъэхъэнэ насыпыфIэт си дежкIэ сабиигъуэр. Быным сранэхъыщIэти, псоми срагъэфIэнт. Адэ-анэми дэлъхухэми я гулъытэ сыщыщIэртэкъым. Зыт гукъеуэу сиIэр: си адэ-анэр жьы зэрыхъуарат. Ди адэр дунейм ехыжа нэужь, ди анэм сытегужьеикIауэ сыпсэуащ.

Узым игъэдзыхэм удэIэпыкъуныр насыпкъэ?!

Юлие набдзэгубдзаплъэу кIэлъыплъырт и адэм и IуэхущIафэхэм, куэдрэ къыхуихуащ абы дэIэпыкъуэгъу щыхуэхъуаи. Апхуэдэу ар Iэщхэм зэракIэлъыплъым къыдэкIуэу, удз хущхъуэхэр зэхуихьэсурэ абыхэмкIэ цIыхухэми еIэзэрт. Сымаджэхэм гупсэхугъуэ зэрагъуэтыжыр зи нэгу щIэкI хъыджэбзыр егупсыс хъуат дохутыр IэщIагъэр къыхихыным. Иужьым и анэри сымаджэрилэ щыхъум: «Узым игъэдзыхэ цIыхум удэIэпыкъуным нэхъ насып щыIэ» - жиIэри, медицинэм хуеджэну мурад быдэ ищIащ хъыджэбзым.

Къуажэ школыр къиухри, Бицур щIэтIысхьащ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым и медицинэ факультетым. АдэкIэ и щIэныгъэм щыпищащ дохутырхэм я Iэзагъэм щыхагъахъуэ къэрал институту Къэзан къалэм щыIэм. ИужькIи абы и зэфIэкIым щыхигъэхъуащ Ставрополь, Москва щыIэ медицинэ центрхэм. Нобэр къыздэсым сытым дежи и щIэныгъэм хигъахъуэу, унэтIыныгъэм щIэуэ къыхыхьэ псори къызэрищIэным хущIэкъуу мэлажьэ Юлие.

Адэ-анэм я гур бын нэхъыщIэм нэхъ хуэмыгъуэу, мыдрейри абыхэм нэхъ быдэу япыщIауэ щыту къыщIэкIынщ. «Насып джэшу Тхьэм укъыдитыжат уэ», - жиIэрт куэдрэ Гуащэгъагъ ипхъу нэхъыщIэм щхьэкIэ. И анэр псэухукIэ Юлие и еджэнри и лэжьыгъэри зытриухуар абы нэхъ пэгъунэгъуу зэрыщытынырщ.

- ПщыхьэщхьэмунэмсекIуэлIэжмэ, си анэм и гур нэхъ загъэрт, - жеIэ Юлие. - Си анэ сымаджэм си нэIэ тезгъэтмэ нэхъ къасщтэрт сэри, къэзгъанэуи нэгъуэщI щIыпIэ сыкIуэфынутэкъым. Сэ хуэсщIэр адрей и бынхэм хуамыщIэфыну аратэкъым, ауэ апхуэдизкIэ дызэсати, дызэпэIэщIэу дыпсэуфыртэкъым. Сэ сыщымысу шхэртэкъым, лэжьапIэм сикIыжыхукIэ къыспэплъэрт. Дохутыр IэщIагъэр щызэзгъэгъуэтакIэ, псом япэу зи узыр зыщызгъэпсынщIэн хуейуэ си къалэныр аратэкъэ.

Налшык къалэ дэт ещанэ поликлиникэм лэжьэн щыщIидзащ Бицум. АрщхьэкIэ зыпэрыт лэжьыгъэм гузэгъэгъуэ кърититыртэкъым, ар нэхъ зыхуейр щIэныгъэмрэ лэжьыгъэмрэ нэхъ щызэпыщIа IэнатIэт. Арати, курорт поликлиникэм уващ. Мыбдеж Iуэхур нэхъ щIэщыгъуэу щызэтеублат, республикэм и цIыхухэм нэмыщI абы екIуалIэрт щIыналъэм зыгъэпсэхуакIуэ къэкIуахэри. Поликлиникэр сыт и лъэныкъуэкIи зыхуей хуэзэу къызэгъэпэщат, IэщIагъэлIхэр ирикъуу яIэт.

- Абы профессор цIэрыIуэхэм нэхъ сапыщIауэ сыщылэжьащ, - жеIэ Бицум. - ЛъэхъэнэфI дыдэт ар. Си IэщIагъэм и щэхухэм абы нэхъ кууэ сыщыхэгъуэзащ икIи абы сыщыщылэжьа зэманыр гуапэу сигу къызогъэкIыж.

Апхуэдэу Юлие «Псей щхъуантIэхэр» санаторэм, Диагностикэ центрым щылэжьащ. КъБР-м щыIэ МВД-м и лэжьакIуэхэм я сымаджэщым ирагъэблэгъауэ зэфIэкI лъагэхэр къигъэлъагъуэу, щытхъу иIэу иджыпсту абы щыIэщ.

Мы IуэхущIапIэм къызэрыкIуам и гугъу щищIкIэ Юлие жеIэ:

- Диагностикэ центрми мы сымаджэщми лэжьыгъэр илъэс зыбжанэкIэ щызэдэсхьащ сэ. Я Iуэху къызэгъэпэщыкIэкIи, я гуп зэщIэгъэуIуэкIэкIи мы сызыхэтхэр нэхъ сигу ирихьри, адрей IэнатIэм сыкъыIукIыжащ. Ди сымаджэщым и унафэщI, полковник Щоджэн Ахьмэд Хьисэ и къуэрщ зи фIыщIэр гупыр зэдэууэ, дызэгурыIуэу дызэрызэдэлажьэр. Ар къызэгъэпэщакIуэ IэкIуэлъакIуэщ, цIыху хьэлэлщ, гущIэгъулыщ. И лэжьакIуэхэми сымаджэхэми сыт хуэдэ лъэIукIэ абы зыхуамыгъазэми, хузэфIэкI къигъанэркъым ар яхуигъэзэщIэн щхьэкIэ. Тэмэму дылэжьэн щхьэкIэ дызыхуей Iэмэпсымэхэр, хущхъуэхэр, нэгъуэщIхэри нэсу дызэриIэмкIи фIыщIэшхуэ бгъэдэлъщ Щоджэным.

Бицум мыбдеж и пщэ лэжьыгъэшхуэ къыщыдохуэ, ауэ сытым дежи и къалэнхэр тэмэму зэфIех. Ар апхуэдизкIэ гумызагъэщи, и лэжьэгъуэ зэманыр иуха нэужьи, зыкIэлъыплъ сымаджэхэм я узыфэхэр зэрыт тхылъыр къещтэжри иджыри зэ хоплъэж, абы къыщыгъэлъэгъуахэр езыр-езыру зэпкърехыж, итIанэ пэшхэм щIохьэри псоми я щытыкIэр зрегъащIэри, итIанэщ щыкIуэжыр.

Дохутырыр зэрыщытын хуейр

Дохутырым и фIагъыр зэлъытар абы бгъэдэлъ щIэныгъэм и закъуэкъым, мыхьэнэшхуэ иIэщ абы и цIыху щIыкIэми. ЗэрыжаIэу, цIыхум и гур псалъэ къудейкIи пхуэуIэнущ.

- Псом япэрауэ, дэтхэнэ сымаджэми бгъэдыхьэкIэ щхьэхуэ къыхуэбгъуэтын хуейщ, Iэмал имыIэу дзыхь зыхуебгъэщIыпхъэщ, - жеIэ Юлие. - Абы и гур къыпхузэIуихауэ къопсалъэмэ, узэрыдэIэпыкъуфынур и фIэщ пщIыфмэ, уи лэжьыгъэм щыщ зы Iыхьэшхуэ зэфIэпхауэ бжы. АдэкIэ абы умыгъэгужьейуэ къыгурыбогъаIуэ и Iуэху зытетыр, езыр къыбдэмыIэпыкъумэ, зэгъусэу фызэдэмылажьэмэ, уи закъуэ къарукIэ пхуэщIэнур зэрымащIэр. Абы жепIэр и фIэщ пхуэщIыныр «хущхъуэфI» дыдэщ. Нэхъыщхьэу дохутырыр зэрыщытын хуейр сыт хуэдэу жыпIэмэ, и зэманыр зэпимылъыту, и лэжьыгъэм къыпэкIуэну ахъшэм емыгупсысу и щхьэ къезыхьэлIа сымаджэр зэрыт щытыкIэ хьэлъэм къызэрыришыным хущIэкъуущ.

Нобэ ди республикэм узыншагъэр хъумэн IэнатIэм фIы дыдэу зыщеужь. Медицинэ IуэхущIапIэ куэд иджырей IэмэпсымэхэмкIэ, IэнатIэм фIыуэ хэзыщIыкI IэщIагъэлIхэмкIэ къызэгъэпэщащ. Ауэ ди цIыхухэр хущIыхьэркъым я узыншагъэм кIэлъагъэплъыну, ахэр дохутырым и деж щыкIуэр иригулIыпа иужьщ. Сэ цIыхухэм захуэзгъазэу яжесIэну сыхуейт: узыфэ хэтIэсар гъэхъужыгъуейщ, абы къыхэкIыу фи узыншагъэр илъэсым зэ нэхъ мыхъуми къевгъэпщытэ.

ЛъапIэныгъэ нэхъыщхьэр

ЦIыхухэм гъащIэм щаIэ лъапIэныгъэхэр зэхуэдэкъым. Щхьэж и дуней тетыкIэ, и псэукIэ елъытыжащ гъащIэм щигъэнэхъыщхьэр. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, нэхъыбэм мылъкур япэ ирагъэщ.

- «Хуэмыза лIыфIщ» жыхуиIэращ псалъэжьым, - къыддогуашэ абы теухуа и гупсысэмкIэ Бицур. - Зыгъэунэхуаращ зыщIэр узыншагъэ нэхърэ нэхъ лъапIэ зэрыщымыIэр. Сыт хуэдиз мылъку уимыIэми, ар зыми ищIыскъым, узым уиубыдамэ. ЦIыхур сымаджэмэ, абы бгъэдэлъ мылъкум гукъыдэж кърითыфынукъым, узыншэрщ, псэ къабзэрщ зи гур щызу гъащIэм хэплъэфынур. Уузыншэн щхьэкIэ узыкIэлъыплъыжын хуейщ. Уи Iэпкълъэпкъыр узым щыпхъумэну узэрыхущIэкъум хуэдабзэу, уигури Iейм пэIэщIэ щIын хуейщ. ГъащIэр кIыхьу къыпщыхъу щхьэкIэ напIэдэхьеигъуэщ. Абы къыхэкIыу цIыхухэр дызэхуэгуапэу, дызэдэIэпыкъуу дыкъызэдекIуэкIыпхъэщ. Уи нэгур зэIухауэ цIыхум уахэтынри куэд и уасэщ.

ФIыр кIуэдыркъым

ЦIыху цIэрыIуэ куэдым еIэзащ Юлие. Абыхэм яхэтащ убыхыбзэр зыщIэж иужьрей лIыжьыр. Абы и Iэр щIэлъу тыгъэ къыхуищIа, МэшбащIэ Исхьэкъ и «ЖылакIэ» тхылъыр щысхьыпэу ехъумэ. Къуажэм кIуэжауэ къызэращIэу, Юлие и чэнджэщ хуейуэ зыкъыхуэзыгъазэхэри мащIэкъым. Дэтхэнэми зэман къахуегъуэтыф, хузэфIэкIымкIи дэIэпыкъуэгъу яхуохъу. Аращ цIыхухэр къыщIыхуэарэзыр, щытхъу псалъэ куэд езыми, къэзылъхуа и адэ-анэми щIыхужаIэр.

ИщхьэкIэ къызэрыхэдгъэщащи, Юлие литературэм, макъамэм дахьэх, абы и лъэныкъуэкIэ щIэуэ къежьэ псоми щыгъуазэщ. Куэдым гъэщIэгъуэн ящыхъун зы щэху къыщызэIудох мыбдежым - Бицум гукIэ макъами етх, уси зэхелъхьэ. Ар и анэр къызэрыхуэупса зэчийуэ къыщIэкIынщ. Ахэр итхыу дунейм къытригъэхьэну хэткъым. Язынықъуэхэм деж и дэлъху Юрэ ирегъэтх, ауэ нэхъыбэм я хъумапIэр и гурщ. Ар бзылъхугъэм гупсэхугъуэ къезыт Iуэхуу аращ.

ЩХЬЭЩЭМЫЩI Изэ.

ФIыщIэ

Псалъэхэр тхурикъуркъым

ЦIыхум дежкIэ мыхьэнэшхуэ иIэщ щытыкIэ гугъум къыщихутам деж ар зэхэзыщIыкIын, Iуэхур къыдэзыгъэпсынщIэн ирихьэлIэным. Псом хуэмыдэу куэд и уасэщ узыншагъэм игъэдзыхэр и чэзум IэщIагъэлI нэсым пэщIэхуэным. Абы и лъэныкъуэкIэ дэ ди насып къикIащ. Ди сабийр псэзэпылъхьэпIэм иту Республикэ сабий клиникэ сымаджэщым и хирургие къудамэм и лэжьакIуэхэм дапэщIэхуащ. Абыхэм дэ къытхуащIамрэ дызэрахуэарэзымрэ къэтIуэтэну ди псалъэхэр тхурикъуркъым.

ИКЪУКIЭ гугъу зыкъыддригъэхьащ икIи ди сабийр а щытыкIэм кърищащ хирург-неонатолог Къэгъэзэж Жаннэ. А бзылъхугъэм сабийм и лажьэр псынщIэу къиихутэри, операцэ ищIащ икIи адэкIэ абы и узыншагъэр зэтеувэжыхукIэ набдзэгубдзаплъэу къыкIэлъыплъащ. Жаннэ и лэжьэкIэр дымыгъэщIэгъуэн тлъэкIыртэкъым: ар дэтхэнэми гуапэу яхущытщ, и гулъытэр псоми ялъегъэс, сытым дежи зыхуэгъази, уи Iуэхур зыIутым гупсэхуу къедэIуэнурэ хузэфIэкIыр къыпхуищIэнущ. Къэгъэзэжыр зи лэжьыгъэр фIыуэ зылъагъу, зи IэщIагъэм нэсу хэзыщIыкI дохутыр телъыджэу зэрыщытыр сэ шэч къытезмыхьэу жызоIэ. Апхуэдэ си Iуэху еплъыкIэр, шэч хэмылъу, къыздаIыгъынущ а бзылъхугъэр зэIэза сабийхэм я адэ-анэ псоми. Жаннэ и лэжьыгъэм и хъер илъагъуу, и зэфIэкIым хэхъуэ зэпыту и IэнатIэм пэрытыну ди гуапэщ.

Къэгъэзэж Жаннэ

Апхуэдэу фIыщIэ яхуэсщIыну сыхуейщ анестезиолог Рижко Надеждэ, хирург Мэшыкъуэ ФатIимэ сымэ, адрей дохутырхэми медсестрахэми. Псори къытхуэгузавэу, къытщIэупщIэрэ зэрыхъукIэ дэIэпыкъуэгъу къытхуэхъуу апхуэдэхэт.

Хирургие къудамэм и лэжьыгъэр тэмэму зэтеублауэ зэрекIуэкIыр, дауи, зыдэлъагъупхъэр абы и унафэщI Индрокъуэ Светланэ и дежщ. Абы хузэфIэкIащ зи IэщIагъэм фIыуэ хэзыщIыкI, зыпэрыт IэнатIэм щахъ жэуаплыныгъэр нэсу къызыгурыIуэ гуп зэкъуэт къызэригъэпэщыну.

Узыншагъэм щымыщIэу, я лэжьыгъэм ехъулIэныгъэхэр щаIэу, я пщIэмрэ щытхъумрэ хэхъуэ зэпыту гъащIэм гу щахуэну сохъуэхъу а гупым.

ЧЭРТБИЙ Маринэ.
Налшык къалэ

Зерэ гугъэ яретыж

Зыпэрыт IэнатIэм фIыуэ хэзыщIыкIхэр дызэриIэм гушхуэныгъэ къытхелъхьэ. Псом хуэмыдэу гуапэщ апхуэдэ IэщIагъэлI хъарзынэхэм узыншагъэр хъумэн IэнатIэм мымащIэу уазэрыщрихьэлIэр.

ИДЖЫБЛАГЪЭ сэ сыщIэлъащ Налшык къалэ дэт Эндокринологие центрым фошыгъу уз зыпкърытхэм щеIэзэ и къудамэм. Сэ къыскIэлъыплъа, а къудамэм и унафэщI Бырхьэм Зерэ зыпэрыт IэнатIэм хуэфэщэн щIэныгъи Iэзагъи бгъэдэлъщ. Ар сэ наIуэ сщыхъуащ къызэрызэIэза махуэ зыбжанэм. Узыр зыхуэдэр зэман кIэщIым къриубыдэу зэхегъэкIри, адэкIэ езым ищIапхъэр псынщIэу еубзыхуф. Сымаджэм зыхуэныкъуэ дэIэпыкъуныгъэр и чэзум игъуэтынымкIэ абы мыхьэнэшхуэ иIэщ.

Дохутырым сымаджэм хилъхьэж фIэщхъуныгъэр абы и узыншагъэр нэхъ псынщIэу зэтеувэжынымкIэ сэбэп мэхъу. Ар фIыуэ къызыгурыIуэ Зерэ сымаджэхэм я Iуэху зыIутыр тэмэму яжреIэ, адэкIэ зэреIэзэнум и гугъу яхуещI икIи хущхъуэхэр тэмэму зрахьэлIэмэ, адэкIи тыншу зэрыпсэуфынумкIэ гугъэ яретыж. И нэIэ щIэтхэм ар щатеплъэкъукI къэхъуркъым, дэтхэнэми пщIэ, гущIэгъу яхуищIу апхуэдэщ.

Апхуэдэу къыхэзгъэщыну сыхуейт я лэжьыгъэр тэмэму езыхьэкI, сымаджэхэм гуапэу яхущыт медсестрахэу Мэшыкъуэ Маринэ, Хьэгъэжей Маринэ, Сунш Марьянэ, Гъубжокъуэ Ланэ, ДыщэкI Таисие сымэ. Абыхэм ящыщ дэтхэнэми шыIэныгъэшхуэ яхэлъщ, езыхэм я къалэным къищынэмыщIауэ, сымаджэм зыкъызэрыхуагъазэ я лъэIухэри хуащIэ.

Узыншэу, цIыхухэм хъуэхъуу хужаIэр нэрылъагъу хъууэ ахэр куэдрэ я IэнатIэм пэрытыну ди гуапэщ.

БЛИЙ Владимир.
Урыху къуажэ

НапэкIуэцIыр зыгъэхьэзырар ЩХЬЭЩЭМЫЩI Изэщ.

ТопджэгумкIэ XX дунейпсо зэпеуэм и махуэгъэпс

A

Командэхэр	1	2	3	4	Топхэр	О	УвыпIэр
Бразилие							
Хорватие							
Мексикэ							
Камерун							

Мэкъуауэгъуэм и 12, *махуэку:* **23.59** Бразилие - Хорватие
Мэкъуауэгъуэм и 13, *мэрем:* **20.00** Мексикэ - Камерун
Мэкъуауэгъуэм и 17, *гъубж:* **23.00** Бразилие - Мексикэ
Мэкъуауэгъуэм и 19, *махуэку:* **02.00** Камерун - Хорватие
Мэкъуауэгъуэм и 23, *блыщхьэ:* **23.59** Камерун - Бразилие, **23.59** Мексикэ - Хорватие

B

Командэхэр	1	2	3	4	Топхэр	О	УвыпIэр
Испание							
Нидерландхэр							
Чили							
Австралие							

Мэкъуауэгъуэм и 13, *мэрем:* **23.00** Испание - Нидерландхэр
Мэкъуауэгъуэм и 14, *щэбэт:* **02.00** Чили - Австралие
Мэкъуауэгъуэм и 18, *бэрэжьей:* **20.00** Австралие - Нидерландхэр, **23.00** Испание - Чили
Мэкъуауэгъуэм и 23, *блыщхьэ:* **20.00** Австралие - Испание, **20.00** Нидерландхэр - Чили

C

Командэхэр	1	2	3	4	Топхэр	О	УвыпIэр
Колумбие							
Алыдж							
Кот-д-Ивуар							
Япония							

Мэкъуауэгъуэм и 14, *щэбэт:* **20.00** Колумбие - Алыдж
Мэкъуауэгъуэм и 15, *тхьэмахуэ:* **05.00** Кот-д-Ивуар - Японие
Мэкъуауэгъуэм и 19, *махуэку:* **20.00** Колумбие - Кот-д-Ивуар
Мэкъуауэгъуэм и 20, *мэрем:* **02.00** Японие - Алыдж
Мэкъуауэгъуэм и 24, *гъубж:* **23.59** Японие - Колумбие, **23.59** Алыдж - Кот-д-Ивуар

D

Командэхэр	1	2	3	4	Топхэр	О	УвыпIэр
Уругвай							
Коста-Рикэ							
Инджылыз							
Италие							

Мэкъуауэгъуэм и 14, *щэбэт:* **23.00** Уругвай - Коста-Рикэ
Мэкъуауэгъуэм и 15, *тхьэмахуэ:* **02.00** Инджылыз - Италие
Мэкъуауэгъуэм и 19, *махуэку:* **23.00** Уругвай - Инджылыз
Мэкъуауэгъуэм и 20, *мэрем:* **20.00** Италие - Коста-Рикэ
Мэкъуауэгъуэм и 24, *гъубж:* **20.00** Италие - Уругвай, **20.00** Коста-Рикэ - Инджылыз

Бразилием и текIуэныгъэхэм къыпищэну?

Ныжэбэ сыхьэт 22-рэ дакъикъэ 15-м гуфIэгъуэ щытыкIэм иту Бразилием къыщызэIуахынущ футболымкIэ XX дунейпсо чемпионатыр. ИлъэсиплI къэс зэ екIуэкI а зэпеуэшхуэм хэтыну зэхуэсащ ЩIы хъурейм и щIыпIэ псоми къыщыхаха командэ нэхъ лъэщ дыдэу 32-рэ. Командэ плIырыплI зыхэт гупийуэ гуэшауэ ахэр зэныкъуэкъунущ, нэхъыфIхэр адэкIэ кIуатэурэ. Мазэм нэблагъэкIэ зэхэтыну зэхьэзэхуэм наIуэ къищIынущ дуней псом щынэхъ лъэщ командэр дэтхэнэрами.

ФутболымкIэ дунейпсо федерацэр (ФИФА) 1904 гъэм накъыгъэм и 21-м Париж къыщызэрагъэпэщащ. Абы и япэ зэIущIэхэм ящыщ зым къыщыхалъхьат дуней псом футболымкIэ и командэ къыхэха нэхъ лъэщ дыдэр зэхэгъэкIынымкIэ зэхьэзэхуэр зэрырагъэкIуэкIыну щIыкIэр. Арщхьэкlэ, федерацэ къызэрагъэпэщагъащIэм абы текIуэдэну мылъкур хузэхуэхьэсакъым икIи а IуэхугъуэфIыр пIалъэкIэ тхылъымпIэхэм къинэжащ.

Къэрал зэмылIэужьыгъуэхэм я командэ къыхэхахэм я къару зэхэгъэкIыпIэу нэхъапэм щыIар Олимп Джэгухэрщ. Ауэ абы хэтыну хуитыр футболыр зи IэщIагъэу щымытхэрт икIи топ джэгуныр IэщIагъэу куэд дыдэм къызэрыхахым ФИФА-м и лэжьакIуэхэр нэхъ иригъэгупсысхъуащ дуней псом и футболист Iэзэхэр зыхэтыфыну зэхьэзэхуэ къызэгъэпэщыным.

Апхуэдэ зэпеуэм пэгъунэгъу дыдэ щыхъуар 1924 гъэм Париж щекIуэкIа Олимп Джэгухэм иужькIэщ. Абы хэтащ футбол командэ 22-рэ икIи япэ дыдэу зэхьэзэхуэм ирихьэлIа Уругвайм и лIыкIуэхэр псоми ятекIуауэ щытащ. Дэтхэнэ зы зэIущIэми хуабжьу дихьэхыу еплъащ цIыху минхэр икIи гурыIуэгъуэ хъуащ футболыр адрей спорт лIэужьыгъуэхэм икъукIэ зэращхьэдэхар.

1926 гъэм ФИФА-м и къыкIэлъыкIуэ конгрессым къыщаIэтащ футболыр Олимп Джэгухэм я къупхъэхэм зэрыпхуимыгъэзэгъэжынур. Абы къэрикIуэу ФутболымкIэ дунейпсо федерацэм и гъэзэщIакIуэ комитетым къызэригъэпэща комиссэм и пщэ иралъхьащ Дунейпсо кубок зэхьэзэхуэр зэребгъэкIуэкI хъуну Iэмалхэр къилъытэну. Илъэсит1 дэкIри, Дунейпсо зэпеуэр зэрекIуэкIынум и унафэ Амстердам (Нидерландхэм) къыщащтащ.

Зэи къэмыхъуа зэхьэзэхуэ телъыджэр япэу я къэралым щрагъэкIуэкIыну щIэхъуэпсырт Италиер, Испаниер, Швециер, Нидерландхэр, Уругвайр. ИкIэм-икIэжым Уругвайр текIуащ. АбыкIэ тегъэщIапIэ лъэщ хъуащ ар иужьрей Олимп джэгугъуитIым зэрыщытекIуамрэ ФИФА-м къигъэув мылъку Iуэхугъуэхэр ягъэзэщIэну а къэралыгъуэм и лIыкIуэхэм я пщэ зэрыдалъхьэжамрэ.

ФИФА-м и кубокыр игъэхьэзырыну хуагъэфэщащ франджы дыщэкI Лефлер Абель. Дыщэм къыхэщIыкIа Кубокым сантиметр 30 и лъагагът, килограмми 3,8-рэ и хьэлъагът.

1970 гъэм Бразилием и командэ къыхэхар ещанэу дунейпсо чемпион хъуащ. Зэхьэзэхуэр зэрырагъэкIуэкI хабзэм ипкъ иткIэ, кубокыр абыхэм игъащIэкIэ зэрахьэну иратащ. Арщхьэкlэ илъэс пщыкIущкIэ фIэкIа яхъумэфакъым - IэщэкIэ зэщIэузэда хъунщIакIуэхэм ар ядыгъуащ икIи ягъуэтыжакъым. Щымыхъум, сурэтхэм еплъурэ, кубокым ещхь дыдэу ящIауэ зэрахьэ.

1974 гъэм къыщыщIэдзауэ щыIэр нэгъуэщI теплъэ зиIэ Кубокщ. Иджы ар зэIэпахщ. Италием щыщ Газзаниго Сильвио и IэдакъэщIэкIыр къызыхэщIыкIар зэрыщыту дыщэщ икIи адрейм йофIэкI - и лъагагъыр сантиметр 36-рэ, и хьэлъагъыр килограмми 4,97-рэ мэхъу. Зэпеуэм щытекIуэхэм дыщэм къыхэщIыкIа Кубок зэIэпахым къыдэкIуэу, абы хуэдэ дыдэ теплъэ зиIэ, дыщэпс тегъэлъэдауэ иратыпэ.

Псори зэхэту екIуэкIа дунейпсо зэпеуэ 19-м нэхъыбэ дыдэрэ (тхуэнейрэ) Бразилием и командэ къыхэхар щытекIуащ. Абы и гъуащхьауэ цIэрыIуэ Пеле, топджэгум и пащтыхьу ябжым, щэнейрэ дыщэ медалыр къратащ. Апхуэдэ зыхузэфIэкIа нэгъуэщI зыри щыIэкъым. Иджырей зэпеуэхэр я къэралыгъуэм зэрыщекIуэкIыр къэплъытэмэ, Бразилиер еханэуи дунейпсо чемпион хъуфынущ.

ЖЫЛАСЭ Заурбэч.

E

Командэхэр	1	2	3	4	Топхэр	О	УвыпIэр
Швейцарие							
Эквадор							
Франджы							
Гондурас							

Мэкъуауэгъуэм и 15, *тхьэмахуэ:* **20.00** Швейцарие - Эквадор, **23.00** Франджы - Гондурас
Мэкъуауэгъуэм и 20, *мэрем:* **23.00** Швейцарие - Франджы
Мэкъуауэгъуэм и 21, *щэбэт:* **02.00** Гондурас - Эквадор
Мэкъуауэгъуэм и 25, *бэрэжьей:* **23.59** Гондурас - Швейцарие, **23.59** Эквадор - Франджы

F

Командэхэр	1	2	3	4	Топхэр	О	УвыпIэр
Аргентинэ							
Босниемрэ Герцеговинэмрэ							
Иран							
Нигерие							

Мэкъуауэгъуэм и 16, *блыщхьэ:* **02.00** Аргентинэ - Босниемрэ Герцеговинэмрэ, **23.00** Иран - Нигерие
Мэкъуауэгъуэм и 21, *щэбэт:* **20.00** Аргентинэ - Иран
Мэкъуауэгъуэм и 22, *тхьэмахуэ:* **02.00** Нигерие - Босниемрэ Герцеговинэмрэ
Мэкъуауэгъуэм и 25, *бэрэжьей:* **20.00** Нигерие - Аргентинэ, **20.00** Босниемрэ Герцеговинэмрэ - Иран

G

Командэхэр	1	2	3	4	Топхэр	О	УвыпIэр
Германие							
Португалие							
Ганэ							
США							

Мэкъуауэгъуэм и 16, *блыщхьэ:* **20.00** Германие - Португалие
Мэкъуауэгъуэм и 17, *гъубж:* **02.00** Ганэ - США
Мэкъуауэгъуэм и 21, *щэбэт:* **23.00** Германие - Ганэ
Мэкъуауэгъуэм и 23, *блыщхьэ:* **02.00** США - Португалие
Мэкъуауэгъуэм и 26, *махуэку:* **20.00** США - Германие, **20.00** Португалие - Ганэ

H

Командэхэр	1	2	3	4	Топхэр	О	УвыпIэр
Бельгие							
Алжир							
Урысей Федерацэ							
Корее Ипщэ							

Мэкъуауэгъуэм и 17, *гъубж:* **20.00** Бельгие - Алжир
Мэкъуауэгъуэм и 18, *бэрэжьей:* **02.00** Урысей Федерацэ - Корее Ипщэ
Мэкъуауэгъуэм и 22, *тхьэмахуэ:* **20.00** Бельгие - Урысей Федерацэ, **23.00** Корее Ипщэ - Алжир
Мэкъуауэгъуэм и 26, *махуэку:* **23.59** Корее Ипщэ - Бельгие, **23.59** Алжир - Урысей Федерацэ

Дунейпсо Кубокыр

Финалым и 1/8-нэ Iыхьэ	Мэкъуауэгъуэм и 28, 20.00
A1	
B2	

Финалым и 1/8-нэ Iыхьэ	Мэкъуауэгъуэм и 28, 23.59
C1	
D2	

Финалым и 1/4-нэ Iыхьэ	Бадзэуэгъуэм и 4, 23.59

Финалым и 1/2-нэ Iыхьэ	Бадзэуэгъуэм и 8, 23.59

Финалым и 1/4-нэ Iыхьэ	Бадзэуэгъуэм и 5, 20.00

Финалым и 1/8-нэ Iыхьэ	Мэкъуауэгъуэм и 30, 20.00
E1	
F2	

Финалым и 1/8-нэ Iыхьэ	Мэкъуауэгъуэм и 30, 23.59
G1	
H2	

Финал	Бадзэуэгъуэм и 13, 23.00

Ещанэ увыпIэм папщIэ зэIущIэ	Бадзэуэгъуэм и 12, 23.59

Чемпион хъунур щызэхэкIыну „Маракана" стадион цIэрыIуэр

Финалым и 1/8-нэ Iыхьэ	Мэкъуауэгъуэм и 29, 20.00
B1	
A2	

Финалым и 1/8-нэ Iыхьэ	Мэкъуауэгъуэм и 29 23.59
D1	
C2	

Финалым и 1/4-нэ Iыхьэ	Бадзэуэгъуэм и 4, 20.00

Финалым и 1/2-нэ Iыхьэ	Бадзэуэгъуэм и 9, 23.59

Финалым и 1/4-нэ Iыхьэ	Бадзэуэгъуэм и 5, 23.59

Финалым и 1/8-нэ Iыхьэ	Бадзэуэгъуэм и 1, 20.00
F1	
E2	

Финалым и 1/8-нэ Iыхьэ	Бадзэуэгъуэм и 1, 20.00
H1	
G2	

Урысей Федерацэм и командэ къыхэхар зэхьэзэхуэм хуэхьэзырщ

Дунейпсо чемпионатхэм щытекIуахэр

Илъэсыр	ЩекIуэкIа къэралыр	Чемпион хъуар
1930	Уругвай	Уругвай
1934	Италие	Италие
1938	Франджы	Италие
1950	Бразилие	Уругвай
1954	Швейцарие	ФРГ
1958	Швецие	Бразилие
1962	Чили	Бразилие
1966	Инджылыз	Инджылыз
1970	Мексикэ	Бразилие
1974	ФРГ	ФРГ
1978	Аргентинэ	Аргентинэ
1982	Испание	Италие
1986	Мексикэ	Аргентинэ
1990	Италие	ФРГ
1994	США	Бразилие
1998	Франджы	Франджы
2002	Японие/Корее	Бразилие
2006	Германие	Италие
2010	Африкэ Ипщэ	Испание
2014	Бразилие	?

Ди газетым и къыкIэлъыкIуэ номерыр къыщыдэкIынур макъуауэгъуэм и 17-рщ.

Редактор нэхъыщхьэ
ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

Редколлегием хэтхэр
Жыласэ Заурбэч (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **ЖьэкIэмыхъу Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **Истэпан Залинэ, Къардэн Маритэ, НэщIэпыджэ Замирэ, Хьэжыкъарэ Алик, ЩхьэщэмыщI Изэ.**

Езыгъэтхахэр
«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

КъыдэзыгъэкIхэм я хэщIапIэр
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхъумэ IуэхущIапIэхэм ядэлэжьэнымкIэ - 42-60-53; хъыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ письмохэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 47-32-15; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IуэхущIапIэм -42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.
Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10

Газетыр 1994 гъэм мэкъуауэгъуэм и 14-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм №Н-0065-м щIэту ятхащ.
Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокI.
«Тетраграф» ООО-м щытрадзащ.
КъБР, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 33

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: **жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Къаншокъуэ Эллэ, редактору Щомахуэ Залинэ, корректорхэу Щоджэн Заирэ** *(1, 4, 6-нэ нап.)*, **Мырзэкъан ФатIимэ** *(2, 3, 5-нэ нап.)*. *КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ* **Ныр Саидэ, Мэлбахъуэ Анжелэ,** *сурэтхэм елэжьар* **Бицу Жаннэщ.**

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.30-рщ.

Индексыр 51531 • Тираж 4.687 • Заказ №1156